

Univerzita Karlova
Právnická fakulta
Katedra obchodního práva

Téma diplomové práce:

**Práva a povinnosti společníků ve společnosti
s ručením omezeným**

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Daniel Patěk, Ph. D.

Vypracovala: Tereza Jančíková

Vančurova 55, 615 00, Brno

Prohlašuji, že jsem tuto práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze dne 24.dubna 2008

Lucie Jančíková

Na tomto místě bych chtěla velice poděkovat vedoucímu mé diplomové práce panu JUDr. Danielu Paťkovi, Ph. D. za cenné rady a připomínky k obsahu mé diplomové práce.

OBSAH

Úvod	6
Kapitola I.: Historický vývoj společnosti s ručením omezeným	8
Oddíl první: Vznik společnosti s ručením omezeným.....	8
Oddíl druhý: Vývoj v českých zemích.....	8
Kapitola II: Pojem a právní povaha společnosti s ručením omezeným	10
Oddíl první: Pojem společnosti s ručením omezeným a její postavení v českém právním řádu.....	10
Oddíl druhý: Společnost s ručením omezeným jako obchodní společnost, podnikatel a společník	11
Kapitola III: Práva a povinnosti společníka ve společnosti s ručením omezeným	15
Oddíl první: Výchozí úvahy	15
Oddíl druhý: Práva společníka	16
1. Právo hlasovací a kontrolní	16
2. Právo na podíl na zisku	21
3. Právo na vypořádací podíl	25
4. Právo na podíl na likvidačním zůstatku	27
5. Právo na přednostní převzetí vkladů na zvýšení základního kapitálu	27
6. Právo na dispozici s obchodním podílem	28
6.1. Právo převést obchodní podíl	28
6.2. Právo zastavit obchodní podíl	31
7. Právo podat žalobu jménem společnosti na náhradu škody	33
8. Právo podat žalobu na prohlášení neplatnosti usnesení valné hromady soudem.....	34
9. Práva minoritních společníků	35
Oddíl třetí: Povinnosti společníka	36
1. Povinnost vkladová	38
1.1. Obecně k vkladové povinnosti	38
1.2. Kaduční řízení	41
1.3. Zvláštní povinnosti při nesplacení nepeněžitěho vkladu	42
1.4. Vklad spoluvlastnického podílu coby nepeněžitěho vkladu z hlediska předkupního práva zbylých spoluvlastníků ve světle judikatury Nejvyššího soudu	44

2. Povinnost ručit za závazky společnosti	45
2.1. Omezené ručení společníka	45
2.2. Zvláštní případy ručební povinnosti	47
2.3. Právní úprava v Rakousku: tzv. teorie Durchgriffu – osobní ručení společníka	48
3. Příplatková povinnost	52
4. Povinnost převzít uvolněný vklad	54
5. Povinnost přispět na vytvoření rezervního fondu	55
6. Povinnost zaplatit emisní ážio	56
7. Povinnost osobní účasti na společnosti	58
8. Zákaz konkurence	58
9. Povinnost loajality	59
9.1. Obecné úvahy	59
9.2. Obsah povinnosti loajality	60
Kapitola IV: Několik poznámek k návrhu obchodního zákona	62
Závěr	64
Seznam literatury	65

Úvod

Společnost s ručením omezeným patří k nejmladším formám obchodních společností, avšak co do počtu vznikajících subjektů k nejčastěji se vyskytujícím. V odborné právní literatuře se jí dostává značné pozornosti. Úpravu práv a povinností jejích společníků vnímám jako těžiště právní úpravy společnosti s ručením omezeným, na kterém závisí rozhodnutí osoby ohledně formy jejího podnikání, ačkoli jistě není v tomto rozhodování kritériem jediným.

Ráda bych přiblížila, proč jsem si k vypracování své diplomové práce vybrala právě toto téma. V průběhu studia jsem získala bližší vztah k soukromému právu, neboť svou převážně dispozitivní úpravou dává větší „prostor ke hře“. K tématu mé diplomové práce mě pak dovedl hlubší zájem o problematiku obchodních společností, které jsou hybnou silou trhu. Zdá se mi, že v oblasti obchodních společností více než v jiných oblastech práva platí, že na kteroukoli změnu provedenou zákonodárcem praxe reaguje velice citlivě a že sebemenší změny mohou mít významné ekonomické dopady v celostátním měřítku.

V úvodní části práce nemohu pominout takřka „povinné“ kapitoly o vývoji a pojmu a právní povaze společnosti s ručením omezeným. Považuji to za vhodný prostředek k začlenění tématu mé práce do historického i současného zákonného kontextu. Avšak zároveň právě proto nebude těmto otázkám věnována hlubší pozornost.

Jádro práce pak bude směřovat k logicky uspořádanému a ucelenému popisu postavení společníka ve společnosti s ručením omezeným, přičemž pro srovnání či dokreslení dané problematiky budu reflektovat i některé aspekty zahraniční právní úpravy. Půjde zejména o rakouskou právní úpravu, k jejímž zdrojům jsem měla přístup během mého studijního pobytu na univerzitě v Salzburgu. Naopak se záměrně vyhnu otázkám¹, které přestože s tématem mé diplomové práce bezprostředně souvisí, nejsou jejím předmětem a jejich analýzou bych se od jejího tématu odchylovala. Jde například o charakteristiku či přechod obchodního podílu, úpravu nepeněžitého vkladu v platném právu či o otázky související s jednáním jednatele společnosti s ručením omezeným navenek. Rovněž se nebudu podrobněji zabývat specifiky postavení společníka ve společnosti, jež je součástí koncernu nebo jež se účastní přeměny společnosti, neboť se jedná o problematiku, jejíž řádné zpracování v rámci zvoleného tématu přesahuje limity dané charakterem diplomové práce a spíše by narušilo proporcionalitu celého jejího textu.

¹ v souladu s pokyny vedoucího mé diplomové práce v zadání diplomního úkolu

V závěru práce se krátce pozastavím u návrhu nového obchodního zákona.

Není ambicí této práce dospět k převratným či překvapivým závěrům. Je však její ambicí být něčím více než kompilátem dostupných odborných textů, komentářů a učebnic. Má být rovněž prostředkem k tomu, abych vyjádřila některá svá stanoviska ke stávající právní úpravě, má shrnout a dopodrobna rozpracovat všechny základní aspekty vybrané problematiky, přičemž samozřejmě bude vycházet ze mnou hluboce vážených a respektovaných autorů, kteří jsou skutečnými profesionály a po odborné stránce mými vzory.

Kapitola I – Historický vývoj společnosti s ručením omezeným

Oddíl první – Vznik společnosti s ručením omezeným

Svou podstatou byla forma společnosti s ručením omezeným vytvořena uměle, rozhodnutím zákonodárce, tedy nevznikala postupným historickým vývojem, ani nevychází z historických kořenů římského práva. Jak právní, tak zejména obchodní praxe sjednoceného Německa druhé poloviny 19. století si žádala vytvoření formy obchodní společnosti, která by omezovala rozsah ručení společníků, zároveň však aby její struktura byla jednodušší a nikoli tak formalizovaná, jak je tomu u akciové společnosti. Tuto myšlenku rovněž podpořily vlivné obchodní a také politické kruhy v Německu, v čele s říšským kancléřem Otto von Bismarckem. Naopak právní věda se vůči této myšlence vyjadřovala negativně.

Legislativní práce nad zákonem o společnosti s ručením omezeným byly zahájeny roku 1889 a roku 1892 byl zákon schválen Říšským sněmem a uveden do praxe, kde se ujal velmi rychle. Německá právní úprava společnosti s ručením omezeným se pak stala vzorem pro mnohé další právní úpravy, a to i mimo tradiční okruh kontinentálního práva.

Oddíl druhý – Vývoj v českých zemích

V Rakousku-Uhersku byly legislativní práce nad zákonem o společnosti s ručením omezeným zahájeny až na počátku 20. století. Šlo samozřejmě o reakci na vývoj v Německu a dalších zemích. Výsledkem bylo v roce 1906 přijetí zákona č. 58/1906 říšského zákoníku (dále ř.z.), o společnostech s ručením obmezeným. Byl to velmi kvalitní a progresivní zákon, účinný pouze v zemích zastoupených na říšské radě, tedy v neuherské části říše Rakouska-Uherska. Tento zákon obsahoval jak vlastní soukromoprávní úpravu, tak i úpravu některých souvisejících správních otázek, úpravu otázek podnikání zahraničních společností s ručením omezeným, úpravu daňovou i trestněprávní. Společnost s ručením omezeným i v Rakousku dosáhla velkého úspěchu, zřejmě také pro daňové zvýhodnění této formy společnosti a pro to, že k jejímu založení nebylo třeba tak jako u akciové společnosti udělení tzv. státní koncese, které bylo velmi zdlouhavé a administrativně náročné.

Zákon č. 11/1918 Sbírký zákonů a nařízení (dále Sb. z. a n), o zřízení samostatného státu československého, tuto právní úpravu beze změn přejal. Zákon č. 271/1920 Sb. z. a n. pak

působnost zákona upravujícího společnost s ručením omezeným rozšířil i na Slovensko a Podkarpatskou Rus. V následujících letech začala vznikat potřeba novelizace zákona, zejména pak na poli ochrany věřitele, avšak z politických důvodů k tomu nedošlo, a tak až do mnichovského diktátu a zániku ČSR byl zákon 58/1906 ř.z. přímo novelizován pouze jednou, a to v roce 1920. Tato novela rušila výše zmíněný zvýhodněný daňový režim.

Po roce 1945 politický vývoj směřoval proti soukromému podnikání, takže docházelo ke značnému ústupu od společnosti s ručením omezeným. Po dvou nepříliš významných novelizacích zákona nabytí 1.1.1951 účinnosti zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, který zákon č. 58/1906 ř.z. zrušil, aniž by sám zrušenou právní úpravu nahradil. Občanský zákoník zrušil i další základní předpisy obchodního práva.

Společnost s ručením omezeným obnovila až novela hospodářského zákoníku, provedená zákonem č. 103/1990 Sb. Avšak spíše než o legislativní úpravu se jednalo o zákonné připuštění možnosti nového zakládání společností v právní formě společnosti s ručením omezeným.² Zákon tedy „čekal“ na nutnou podrobnější právní úpravu, kterou přinesl až zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, účinný k 1.1.1992. Jde o mnohdy zbytečně formální úpravu, řada věcí je nevhodně komplikovaných, avšak bez ohledu na legislativní nedostatky jde o oblíbenou formu obchodní společnosti.³

² Dvořák, T.: Společnost s ručením omezeným, Praha, ASPI, 2005, s. 5

³ Dvořák, T.: Společnost s ručením omezeným, Praha, ASPI, 2005, s. 5

Kapitola II - Pojem a právní povaha společnosti s ručením omezeným

Oddíl první – Pojem společnosti s ručením omezeným a její postavení v českém právním řádu

Společnost s ručením omezeným je využívána malými a středními podniky, které dávají přednost právní formě, v níž převažují rysy kapitálové společnosti, ale která se neuzavírá ani osobním prvkům. Je vhodná pro podnikatelské aktivity, kdy se již osobní neomezené ručení stává nepraktickým, ale ještě není nutná přísná formalizace platná v akciových společnostech.⁴

Společnost s ručením omezeným je obchodní společností a právnickou osobou ve smyslu ustanovení § 56 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále obch. z.) a § 18 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále obč. z.). Jako taková má svoji vlastní právní subjektivitu, tj. způsobilost k právům a povinnostem (která je ovšem oddělena od právní subjektivity jejích společníků), a také způsobilost k právním úkonům, tzn. že společnost jako taková je způsobilá vlastními právními úkony jednat a zavazovat se. Zároveň je společnost způsobilým subjektem odpovědnosti, což znamená, že sama odpovídá za škodu způsobenou třetím osobám a je právně relevantním způsobem postižitelná. To ale platí pouze omezeně, protože právnické osoby nejsou odpovědny trestněprávně. Není předmětem této práce rozebírat problematiku trestněprávní odpovědnosti právnických osob, jakkoli jsem o potřebnosti tohoto institutu v našem právním řádu přesvědčena.

Občanský zákoník zná čtyři kategorie právnických osob. Pojmově patří společnost s ručením omezeným mezi sdružení fyzických nebo právnických osob (ve smyslu § 18 odst. 2 písm. a) obč. z.), tedy jinak řečeno společnost s ručením omezeným je vždy soukromoprávní korporací.⁵ Toto pojmání je prolomeno tím, že společnost s ručením omezeným může být i jednočlenná. V teorii na to existují různé názory. Jeden z nich – např. i K. Eliáš – se přiklání k pozitivistickému hledisku, tedy že normativnímu pojetí právnických osob v úpravě § 18 obč. z. je bližší zařadit společnosti s ručením omezeným mezi právnické osoby „zbytkové kategorie“ v § 18 odst. 2 písm. d) obč. z., které jsou zde

⁴ Pokorná, J.: *Subjekty obchodního práva – vybrané problémy*, Carolinum, 1997, s. 159

⁵ Dvořák, T.: *Společnost s ručením omezeným*, Praha, ASPI, 2005, s. 9

charakterizovány jako „jiné subjekty, o nichž zákon stanoví, že právníckými osobami jsou“. Nejde totiž jen o sdružení osob (ve smyslu § 18 odst. 2 písm. a) obč. z.), ale jde i o účelové sdružení majetku. Navíc sám § 56 odst. 1. obch. z. obchodní společnosti prohlašuje za právnícké osoby. Avšak jak výstižně K. Eliáš dodává, takové pojetí je z pozitivistického hlediska patrně nejčistší, prakticky však nic neřeší a sotva mu lze přiznat nějaký převratný význam.⁶ Osobně se přikláním k názoru T. Dvořáka, že společnost je soukromoprávní korporací vždy, s tím, že zvláštní zákon stanoví zvláštní modifikaci, co se počtu společníků týče. Tedy je jinak řečeno soukromoprávní korporací sui genesis, na základě zvláštního ustanovení zákona.⁷

Společnost s ručením omezeným je považována za tzv. uzavřenou korporaci, tedy právníckou osobu, kde členství jejích společníků je vázáno a není tedy volně převoditelné, avšak není ani zcela nepřevoditelné. Ona uzavřenost se projevuje například tím, že při změně struktury společníků je třeba překonat určité formální překážky, a tak společník nemůže bez dalšího společnost opustit, kdykoli se rozhodne.

Oddíl druhý – Společnost s ručením omezeným jako obchodní společnost, podnikatel a společník

Společnost s ručením omezeným je obchodní společností kapitálového typu. Kapitálové společnosti charakterizuje několik okolností. Jednak jde o skutečnost, že na zakladatele se vztahuje vkladová povinnost, jednak jde o souvislost mezi výší vkladu a rozsahem práv vůči společnosti, tzn. že velikost vkladu podmiňuje jak určení míry, v jaké se společník účastní na jmění společnosti, tak míry, v jaké se podílí na jejím zisku. K tomuto je ovšem třeba podotknout, že u společnosti s ručením omezeným zákon připouští, že společenská smlouva může stanovit pro způsob dělení zisku mezi společníky i jiné kritérium.

Další okolností, která je typickou pro kapitálovou společnost, je povinné vytváření základního kapitálu, a to alespoň ve výši stanovené zákonem pro platné založení společnosti. Při rozhodování o otázkách týkajících se společnosti váhu hlasu každého společníka ovlivňuje velikost jeho účasti na základním kapitálu, přičemž k rozhodování se nevyžaduje jednomyslnost. Co se týká společnosti s ručením omezeným, je vhodné dodat, že společenská smlouva, resp. stanovy mohou stanovit rozsah hlasovacího práva společníků

⁶ Eliáš, K.: Společnost s ručením omezeným, Praha, Prospektum, 1997, s. 14

⁷ Dvořák, T.: Společnost s ručením omezeným, Praha, ASPI, 2005, s. 9

podle jiného kritéria než majetkového. Smlouva nebo zákon pak mohou pro určité případy stanovit souhlas jednomyslný.

Dále platí, že kapitálové společnosti obligatorně vytváří své orgány, přičemž základní strukturu předepisuje zákon.

U kapitálových společností existuje možnost převádět obchodní podíl. Jak již bylo naznačeno výše, pro společnost s ručením omezeným platí určitá omezení. Existuje tu princip vázaného členství, tedy nikoliv trvalého, jak je tomu u osobních obchodních společností.

Pro úplnost dodávám, že typickým rysem kapitálové společnosti je také to, že zánik členství společníka není zákonným důvodem pro zrušení společnosti.

Společnost s ručením omezeným se od akciové společnosti liší osobními prvky; zatímco pro akciovou společnost je typické, že se její společníci (akcionáři) nepodílejí na průběžném vedení společnosti, které obstarává profesionální management, u společnosti s ručením omezeným jsou tyto funkce propojeny, tedy společníci společnosti s ručením omezeným často přijímají ve společnosti funkce, které jim umožňují přímou účast na operativní řízení. Tento rozdíl samozřejmě plyne již z užívání obou forem kapitálových společností pro různý rozsah podnikatelské činnosti. Za osobní prvek ve společnosti s ručením omezeným je možno považovat i omezenou převoditelnost obchodního podílu či omezenou možnost dědice obchodního podílu či právního nástupce společníka stát se společníkem.

Můžeme tedy uzavřít, že v této právní formě podnikání nalézají své specifické vyjádření vzájemná kombinace osobních a kapitálových prvků.⁸

Společnost s ručením omezeným je vždy podnikatel. To plyne z ustanovení § 2 odst. 2 písm. a) obch. z., ale také z podstaty její existence.

Podle ustanovení § 56 odst. 1 poslední věta obch. z. však může být společnost s ručením omezeným založena i za jiným než podnikatelským účelem. V takovém případě hovoříme o formálním či fiktivním podnikateli⁹. Nepodnikatelský účel je zákonem připuštěn jako druhý předmět její činnosti. Společnost tedy může být založena za jakýmkoli účelem, nevyklučuje-li to zvláštní zákon nebo rozpor s dobrými mravy. Taktéž může být společnost s ručením omezeným založena zčásti za podnikatelským a zčásti za nepodnikatelským účelem, což dovozujeme interpretací zákona.

⁸ Eliáš, K.: Společnost s ručením omezeným, Praha, Prospektum, 1997, s. 16

⁹ Eliáš, K.: Společnost s ručením omezeným, Praha, Prospektum, 1997, s. 16

Naopak společník společnosti s ručením omezeným není pouze z důvodu své účasti v této společnosti podnikatelem. Výkon práv a povinností společníka ve společnosti s ručením omezeným vyplývající z pouhé kapitálové účasti ve společnosti není sám o sobě ani výdělečnou činností ve smyslu ustanovení zákoníku práce, i když jde o společnost, která má shodný předmět činnosti (podnikání) jako případný zaměstnavatel společníka.¹⁰

Společnost s ručením omezeným se může stát společníkem nebo členem jiné právnické osoby, pokud to zvláštní předpisy nevyklučují. V tomto směru však existují zákonná omezení. Jednak jde o ustanovení § 56 odst. 4 obch. z., dle kterého i společnost s ručením omezeným může být neomezeně ručícím společníkem, avšak pouze v jediném takovém subjektu.

Dále je třeba upozornit na ustanovení § 105 odst. 2 obch. z., dle kterého společnost s ručením omezením s jediným společníkem nemůže být jediným společníkem nebo zakladatelem jiné společnosti s ručením omezeným. Mluvíme o tzv. zákazu řetězení jednočlenných společností s ručením omezeným. Zavedením tohoto zákazu novelou obchodního zákoníku č. 370/2000 Sb. ukončil zákonodárce v tomto ohledu zákonný nedostatek, který v podstatě umožňoval velmi účinně zneužívat princip omezeného ručení společníků k páchání podvodů. Vedle trestněprávních a správních prostředků jim bylo možno čelit „pouze“ s využitím principu ekvity, povinnosti jednat v souladu s dobrými mravy a pomocí principů ochrany dobré víry třetích osob a zákazu zneužití práva.¹¹

Ustanovení § 105 odst. 2 se vztahuje rovněž na zahraniční jednočlenné subjekty, odpovídá-li jejich právní forma společnosti s ručením omezeným založené podle českého práva. Zaznamenala jsem odbornou diskusi týkající se takové interpretace tohoto ustanovení.¹² V Evropské unii přípustnost jednočlenné společnosti s ručením omezeným harmonizuje Dvanáctá směrnice z oblasti práva společností.¹³ Jejím cílem bylo odstranit překážky, jež některé členské státy do této doby kladly založení společností s ručením omezeným, které měly jediného zakladatele či společníka. Směrnice tak čelí omezení volného pohybu kapitálu, resp. omezení sekundární usazovací svobody. Článek 2 odst. 2 směrnice pak opravňuje členské státy, aby až do koordinace vnitrostátních předpisů v oblasti práva koncernů upravily zvláštní ustanovení nebo sankce pro případy, kdy fyzická

¹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu z 30.10.1996, sp. zn. 3 Cdo 872/96, Sbirka judikatury, 1998, č.12, s. 275

¹¹ Dvořák, T.: Společnost s ručením omezeným, Praha, ASPI, 2005, s. 14

¹² Rychlý, T.: Zákaz řetězení společností s ručením omezeným a (extra)teritoriální působnost obchodního zákoníku, Právní rozhledy, 2005, č. 6, s. 211 - 214 a Dedič, J., Čech, P.: Znovu zákazu řetězení společností s ručením omezeným, Právní rozhledy, 2005, č. 20, s. 747 - 749

¹³ Dvanáctá směrnice Rady ze dne 21.12.1989 o společnostech s ručením omezeným s jediným společníkem (89/667/EHS), ve znění pozdějších předpisů

osoba je jediným společníkem více společností, nebo kdy je společnost jedné osoby nebo jakákoli právnická osoba jediným společníkem některé společnosti. Právě z toho vycházel tuzemský zákonodárce při formulaci § 105 odst. 2 obch. z. J. Dědič a P. Čech tuto problematiku zcela výstižně shrnuli tak, že *tak jako dříve nebylo v některých státech ES přípustné, aby kdokoliv (včetně zahraničních subjektů) zakládal jednočlenné společnosti s ručením omezeným, resp. se stal jejich jediným společníkem, dnes jsou z této možnosti ve státech, které využily čl. 2 odst. 2 směrnice, vyloučení jednočlenní zakladatelé, resp. společníci (opět včetně zahraničních).*¹⁴

Konečně se dostáváme také k otázce národnosti společnosti s ručením omezeným. V naší zákonné úpravě se při určování národnosti subjektu projevuje princip sídla, tzn. národnost se posuzuje podle formálního (zapsaného) sídla subjektu. Zahraniční společnost je oprávněna podnikat za stejných podmínek jako čeští podnikatelé (v souladu s ustanovením § 21 odst. 1 obch. z.), vůči zahraničním právnickým osobám se tedy uplatňuje národní režim. Samozřejmě i zahraniční společnost může být společníkem nebo zakladatelem české právnické osoby, může se účastnit na jejím podnikání a má stejná práva a povinnosti jako české osoby. Založena na území ČR může být společnost s ručením omezeným pouze podle českého práva (dle § 24 odst. 2 obch. z.). Přemístit sídlo může zahraniční společnost tehdy, pokud tak stanoví mezinárodní smlouva, která byla ve Sbírce zákonů vyhlášena do 31.12.1999, nebo po tomto datu ve Sbírce mezinárodních smluv, nebo pokud tak stanoví zvláštní právní předpisy Evropských Společenství (§ 26 obch. z.). Pakliže není soulad mezi rejstříkovým a skutečným sídlem, vyjdeme-li z úpravy ust. § 19c obč. z. a ust. § 26 obch. z., musí jít o přesun sídla rejstříkového. Pokud k přemístění sídla dojde, vnitřní právní poměry této společnosti (tzv. osobní statut společnosti) se dále řídí právním řádem, podle něhož byla společnost založena.

¹⁴ Dědič, J., Čech, P.: Znovu zákazu řetězení společností s ručením omezeným, Právní rozhledy, 2005, č. 20, s. 748

Kapitola III – Práva a povinnosti společníka ve společnosti s ručením omezeným

Oddíl první – Výchozí úvahy

V literatuře bývá rozlišováno mezi právy a povinnostmi společníka, jakož od sebe bývají oddělována i jednotlivá práva a jednotlivé povinnosti. K tomuto dělení dochází toliko z důvodů vědeckých a pedagogických, a také praktických, aby bylo možno jednotlivá práva a povinnosti v právních předpisech lépe vyjádřit.¹⁵ V následujících oddílech rovněž provedu takové rozdělení, zároveň jsem si ovšem vědoma toho, že společník je pomocí svých práv a povinností spojen s ostatními společníky do jednoho vnitřně provázaného systému, který zajišťuje fungování společnosti, a práva a povinnosti společníků tak nemohou být chápána jako absolutně samostatná, neboť *tvorí jako celek určitou kvalitu, určité systémové uspořádání, z něhož nelze jednotlivé části libovolně vydělovat.*¹⁶

Společníci jsou povinni vždy a bezvýjimečně plnit zákonem jim uložené povinnosti, tím ovšem není dotčeno jejich právo upravit si ve společenské smlouvě vzájemný okruh práv a povinností způsobem odchylným od obecné úpravy v případech, kdy to zákon připouští. Není v rozporu se zákonem, když se společník rozhodne určitá práva nevykonávat, pokud se tak neděje na úkor jiných osob, k čemuž by došlo například tehdy, pokud by se majoritní společník rozhodnul nevykonávat své právo účasti na zasedání valné hromady. V souladu s principem, že nikdo se nemůže vzdát svých práv dříve, než je získal (§ 574 odst. 2 obč. z.), je neplatné vzdání se práva na podíl na zisku ve společenské smlouvě, je ale přípustné odmítnutí přijetí podílu na rozdělovaném zisku.

Obecně lze shrnout, že v soustavě práv a povinností společníků jsou akcentovány povinnosti a práva majetkové povahy, zatímco možnost společníků osobně kontrolovat činnosti společnosti a provádět bezprostřední korekční zásahy je omezena. Rozsah práv a povinností společníků je typicky nerovný a řídí se zásadně jejich majetkovou účastí na společnosti, přičemž právní postavení společníků, jejichž účast na společnosti je malá, podporuje zákon úpravou menšinových oprávnění.¹⁷

¹⁵ Dvořák, T.: Společnost s ručením omezeným, Praha, ASPI, 2005, s. 173

¹⁶ Pokorná, J.: Subjekty obchodního práva – vybrané problémy, Carolinum, 1997, s. 165

¹⁷ Eliáš, K., Bartošíková, M., Pokorná, J. a kol.: Kurs obchodního práva (Právnícké osoby jako podnikatelé), C.H.Beck, Praha, 2005, s. 180

Oddíl druhý – Práva společníka

Práva společníka právní teorie dělí různými způsoby; jednak je můžeme rozlišit¹⁸ na

- *práva majetkové povahy* (právo na podíl na zisku, právo na vypořádání, zahrnující právo na vypořádací podíl a právo na likvidačním zůstatku, dále pak právo na přednostní převzetí vkladů při zvýšení základního kapitálu) a
- *práva nemajetkové povahy* (právo účasti na řízení společnosti, zahrnující právo účasti na valné hromadě a právo hlasovat na valné hromadě, dále pak *práva kontrolní*, kam patří právo na informace o záležitostech společnosti, právo nahlížet do dokladů společnosti, právo žalovat na neplatnost usnesení valné hromady, právo žalovat jménem společnosti u soudu, právo žalovat na zrušení společnosti, právo žalovat, aby soud odvolal likvidátora a nahradil ho jinou osobou).

Dalším možným dělením práv společníka je dělení¹⁹ na

- *práva základní* (neboli hlavní, jako právo hlasovací a kontrolní, právo na podíl na zisku či právo na vypořádací podíl či právo na podíl na likvidačním zůstatku),
- *práva doplňková* (vedlejší, jako právo na dispozici s obchodním podílem, právo žalovat jménem společnosti o náhradu škody ve smyslu ust. § 131a obch. z. či právo podat k soudu návrh na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady podle ust. § 130 obch. z.) a
- *práva minoritních (menšinových) společníků*.

Budu se držet této druhé systematiky. Začnu právy základními, právy minoritních společníků se pak v rámci tohoto oddílu budu věnovat jako posledním.

1. Právo hlasovací a kontrolní

Tato základní nemajetková práva bývají v právní teorii označována též jako právo podílet se na správě společnosti. Obecně je upravuje § 122 odst. 1. obch. z., který je označuje za práva týkající se řízení společnosti a kontroly její činnosti. Jde o právo společníka mít vliv na řízení společnosti, tedy ovlivňovat její podnikatelské aktivity, strategii podnikatelské činnosti, organizační strukturu, hospodaření, využití finančních zdrojů aj.²⁰ Citovaný

¹⁸ Toto dělení používá např. Dědič, J. a Kunešová – Skálová, J.: Společnost s ručením omezeným z účetního a právního pohledu, Polygon, Praha, 1999, s. 265 a násl.

¹⁹ Toto dělení používá Dvořák, T.: Společnost s ručením omezeným, Praha, ASPI, 2005, s. 174 a násl.

²⁰ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář, díl 2, Polygon, Praha, 2002, s. 1081

Komentář výstižně poukazuje na nepřesnost zákonného označení „vliv na řízení společnosti.“ Společník nemůže přímo řídit společnost s ručením omezeným. Pokud není současně jednatelem nebo zaměstnancem ve vedoucím postavení, může tak činit pouze nepřímou, tedy prostřednictvím své účasti na valné hromadě nebo ve smyslu § 130 obch. z. mimo valnou hromadu. A je-li společník jednatelem nebo vedoucím zaměstnancem společnosti s ručením omezeným, nejde o výkon účasti na řízení společnosti, ale o výkon působnosti jednatele nebo vedoucího zaměstnance. Společníci jsou oprávněni ukládat jednatelům strategické pokyny obvykle koncepční povahy, rovněž jsou oprávněni a zároveň povinni činnosti jednatele kontrolovat. Avšak z titulu postavení společníka se na obchodním vedení společnosti nepodílejí. Je proto nutno odlišovat právní vztah jednatele a společnosti, založený smlouvou uzavřenou mezi nimi, která by měla vymezit jejich vzájemná práva a povinnosti včetně odměny jednatele za výkon jednatelské činnosti, a vztah „společnický“, založený společenskou smlouvou, kde práva a povinnosti společníka jsou určeny jeho obchodním podílem.²¹

Základním právem, které se týká řízení společnosti a které plyne přímo ze zákona, je právo účasti na valné hromadě ve smyslu § 126 obch. z., který stanoví i způsob výkonu tohoto práva. Společník se tak může účastnit jednání valné hromady osobně anebo v zastoupení zmocněncem na základě plné moci. Tímto zmocněncem z důvodu možného střetu zájmů nesmí být jednatel nebo člen dozorčí rady společnosti. Druhým právem, které se týká řízení společnosti, je pak právo hlasovat na valné hromadě.

Pokud jde o rozsah práva účasti na řízení společnosti, stanoví je obchodní zákoník pouze u hlasovacího práva. Podle § 127 odst. 2 obch. z. má každý společník jeden hlas na každých 1000 Kč svého vkladu, nestanoví-li společenská smlouva jinak. Takové ustanovení společenské smlouvy pak samozřejmě nesmí být v rozporu s dobrými mravy, jinak by bylo absolutně neplatné.

Zákonná formulace ustanovení § 122 odst. 1 je tedy poněkud nepřesná, jestliže přiznává právo vykonávat práva na valné hromadě „v rozsahu a způsobem uvedeným ve společenské smlouvě, popřípadě ve stanovách“, ačkoli rozsah i způsob je do značné míry určen také přímo zákonem. Naopak společenská smlouva a stanovy se mohou od zákona odchýlit jenom do jisté míry.²²

²¹ Pokorná, J.: Subjekty obchodního práva – vybrané problémy, Carolinum, 1997, s. 185

²² Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku (2. vydání), Linde, a.s., Praha 1998, 3. díl, s. 440

V ustanovení § 127 odst. 5 zákon stanovuje taxativním způsobem skutečnosti, které vedou k vyloučení výkonu hlasovacího práva. Společník nemůže vykonávat hlasovací právo v následujících situacích:

- valná hromada rozhoduje o jeho vyloučení nebo o podání návrhu na jeho vyloučení (podle § 113 odst. 3 a § 149 obch. z.). Takto je řešen konflikt zájmů společníka a společnosti, který by byl jinak neřešitelný, protože záporné hlasy dotčeného společníka by mohly zablokovat realizaci postupů daných ustanoveními § 113 odst. 3 a § 149 obch. z.,
- valná hromada rozhoduje o jeho nepeněžitém vkladu při zvyšování základního kapitálu společnosti (§ 143 odst. 3 písm. c) obch. z.),
- valná hromada rozhoduje o tom, zda má být společníkovi (nebo osobě, s níž jedná ve shodě) poskytnuta výhoda nebo prominuto splnění povinnosti. Toto ustanovení řeší možné případy konfliktu hospodářských zájmů společníka a společnosti,
- valná hromada rozhoduje o odvolání společníka z funkce orgánu nebo člena orgánu společnosti pro porušení povinností při výkonu funkce, pokud je společník současně členem orgánu společnosti,
- společník je v prodlení se splacením vkladu; zde se pozastavení výkonu hlasovacího práva uplatňuje jako sankce,
- v případě stanoveném v § 127 odst. 5 písm. e) obch. z., tedy pokud tak stanoví zákon.

Společenská smlouva může zakotvit další konkrétní práva společníků, jak zasahovat do řízení společnosti. Nelze např. vyloučit, že společenská smlouva založí právo určitého společníka vyjadřovat se k určitým rozhodnutím jednatele apod.²³

Práva kontroly jsou taková, která mohou být vykonávána na valné hromadě tak, jak předpokládá § 122 odst. 1 obch. z., jakož i mimo valnou hromadu, tj. přímo. Rovněž v tomto případě může společenská smlouva rozšířit kontrolní oprávnění společníků a dále může u zákonných oprávnění, která lze vykonávat pouze na valné hromadě, stanovit způsob jejich výkonu.

Práve kontroly lze rozumět právo získat informace o činnosti společnosti s ručením omezeným a vyhodnocovat je jak z hlediska souladu činnosti společnosti s ručením

²³ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář, díl 2, Polygon, Praha 2002, s. 1082

omezeným se zákonem, tak z hlediska účelnosti a hospodárnosti této činnosti, včetně možnosti vykonávat vliv na odstranění zjištěných nedostatků.²⁴

Mezi práva kontroly patří

- právo podat návrh na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady (podle § 131 obch. z.),
- právo podat žalobu jménem společnosti podle 131a obch. z.,
- právo žalovat na zrušení společnosti (podle § 68 odst. 6 a § 152 obch. z.),
- právo žalovat, aby soud odvolal likvidátora a nahradil ho jinou osobou (podle § 71 odst. 4 obch. z.),
- právo na informace při přeměnách společnosti s ručením omezeným (podle § 69 odst. 2 a 4, § 153a odst. 3 až 6, § 153c odst. 1., § 153d odst. 1 a 2 obch. z.),
- právo na informace při ovládnutí společnosti s ručením omezeným (podle § 66a odst. 9 nebo § 190d odst. 2 až 5 obch. z.),
- práva, která vyplývají z § 122 odst. 2 obch. z., tj. právo na informace o záležitostech společnosti a právo nahlížet do dokladů společnosti a kontrolovat tam obsažené údaje nebo k tomu zmocnit auditora nebo daňového poradce.²⁵ Z dikce zákona není zřejmé, zda lze tato práva vykonávat pouze na valné hromadě, nebo i mimo ni. Vzhledem k omezenému množství společníků je namísto rozšiřující výklad, neboť zejména právo nahlížet do dokladů společnosti je na valné hromadě jen obtížně realizovatelné.²⁶

Právo na informace od jednatelů o záležitostech společnosti odpovídá povinnosti jednatelů takové informace poskytnout. Informace musí podívat věrný obraz skutečnosti a nesmí být

²⁴ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář, díl 2, Polygon, Praha 2002, s. 1082

²⁵ V této souvislosti bych chtěla upozornit i na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20.3.2002, sp. zn. 29 Odo 396/2002, Soudní rozhledy, 2003, č.10, s. 350. Společníci se zavázali neposkytnout údaje z dokladů, které jim společnost na jejich žádost poskytla, osobám mimo společnost. Údaje však poskytli jiné společnosti, čímž zároveň porušili i povinnost vyplývající pro ně ze společenské smlouvy, totiž zachovávat obchodní tajemství. Nejvyšší soud dovodil, že jestliže v rámci kontroly společník poskytne údaje zjištěné z dokladů společnosti osobě, která má odborné znalosti k jejich odbornému posouzení a současně je vázána ohledně poskytnutých údajů povinností mlčenlivosti, za účelem takového posouzení, nelze poskytnutí takových údajů chápat jako porušení povinnosti neposkytovat údaje z dokladů společnosti třetím osobám. Opačný závěr by činil společníky, kteří sami nemají potřebné odborné znalosti ke zhodnocení poskytnutých údajů, zcela bezmocnými ve vztahu k případnému neodbornému či nekalému jednání statutárních orgánů společnosti, zjistitelnému z podkladů společnosti jen s určitými odbornými znalostmi, a znemožňoval by jim efektivní výkon jejich práv v souvislosti s řízením a kontrolou společnosti.

²⁶ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář, díl 2, Polygon, Praha 2002, s. 1083

klamavá nebo zavádějící. To lze dovést z povinnosti jednatele vykonávat svou působnost s péčí řádného hospodáře.

Právo nahlížet do dokladů společnosti zahrnuje právo přístupu k těmto dokladům a právo seznámit se s jejich obsahem. Toto právo se přirozeně týká nejen účetních dokladů, ale v podstatě každé písemnosti týkající se záležitosti společnosti. Společník má rovněž právo kontrolovat údaje obsažené v dokladech společnosti, a to jak z hlediska formální, tak i obsahové a věcné správnosti.

Právo společníka na informace a právo nahlížet do dokladů společnosti je omezeno v případě, že jde o informace, jež jsou utajovanou skutečností ve smyslu zákona č. 148/1998 Sb., o utajovaných skutečnostech, nebo v případě, že jde o informace, na které se ze zákona vztahuje povinnost mlčenlivosti. Obchodní zákoník jí jednatele ukládá v případě, že by vyjádření důvěrné informace či skutečnosti třetí osobě mohlo společnosti způsobit újmu. V případě informací, které tvoří předmět obchodního tajemství (a pokud tuto otázku neupravuje společenská smlouva), právní teorie nezastává jednotný názor. K. Eliáš zastává názor, že jestliže se společník s odkazem na § 122 odst. 2. obch. z. dožaduje vůči jednatele, aby mu obchodní tajemství společnosti vyhradil, je namísto odmítnutí tohoto požadavku, povinnost v tomto směru však jednatele může uložit valná hromada. Vůči ní má totiž jednatel nepochybnou informační povinnost.²⁷

Co se týká možnosti menšinového společníka vynutit se poskytnutí předmětných informací prostřednictvím valné hromady, vyjadřuje komentář I. Štenglové a dalších²⁸ názor, že menšinový společník bude zpravidla této možnosti zbaven, neboť zatímco menšinový akcionář si může postupem stanoveným v § 180 odst. 4 možnost informací „vysoudit“, pro společníka společnosti s ručením omezeným zákon takovou možnost neupravuje. Komentář se přiklání k názoru, že absence takové úpravy vylučuje možnost společníka společnosti s ručením omezeným vynutit si odhalení obchodního tajemství soudní cestou právě proto, že pro akcionáře zákon tuto možnost výslovně upravil.

Osobně se zastávám postoj vyjádření v komentáři J. Dědiče a kol.²⁹, že společníkům takovou informaci lze poskytnout, avšak jen tehdy, jestliže jí nezbytně potřebují k výkonu práv společníka a bude zajištěno její utajení, jinak přestane mít charakter obchodního tajemství.

²⁷ Eliáš, K.: Společnost s ručením omezeným, Praha, Prospektum, 1997, s. 117

²⁸ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník – komentář, 11. vydání, Praha, C.H.Beck, 2006, s. 419

²⁹ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář, díl 2, Polygon, Praha 2002, s. 1084

2. Právo na podíl na zisku

Toto právo je základním majetkovým oprávněním společníků společnosti. Každý ze společníků má právo se podílet na zisku společnosti, dosažení zisku je ostatně základní účel, proč obchodní společnosti vůbec vznikají.³⁰ Z tohoto pohledu jde tedy o nejdůležitější právo společníka.³¹ Obecně je toto právo upraveno v ustanovení § 123 obch. z.

Právo na podíl na zisku má společník po celou dobu existence společnosti jako právo podmíněné splněním zákonných předpokladů (tj. dosažením určitých hospodářských výsledků společnosti a rozhodnutím valné hromady o rozdělení zisku). Toto právo společník získává nabytím obchodního podílu. Konkrétní a nepodmíněné právo na podíl na zisku vzniká společníkovi až rozhodnutím valné hromady o rozdělení zisku (v souladu s § 125 odst. 1 písm. b) obch. z.). Nelze – v zájmu ochrany nabytých práv společníků a dalších osob podílejících se na zisku – toto usnesení následně revokovat a rozdělování podílů na zisku zrušit.³²

Valná hromada rozhoduje podle § 125 odst. 1 písm. b) a § 127 odst. 3 obch. z. prostou většinou hlasů přítomných společníků, nevyžaduje-li společenská smlouva vyšší počet hlasů.

Pokud jde o společníkův nárok na podíl na zisku, ten pak vzniká dnem splatnosti práva na podíl na zisku. Z odkazu § 123 odst. 2 na přiměřené použití § 178 odst. 7 plyne, že nárok vzniká uplynutím tří měsíců ode dne, kdy bylo přijato usnesení valné hromady o rozdělení zisku, pokud společenská smlouva nebo usnesení valné hromady neurčí lhůtu jinou. Část zisku, kterou valná hromada určí k rozdělení mezi společníky, se dělí mezi společníky podle poměru velikostí jejich obchodních podílů, pokud společenská smlouva neurčí jinak. Z toho však nelze dovozovat, že by bylo možné některé společníky z podílu na zisku vyloučit. Ustanovení společenské smlouvy nesmí být v rozporu s dobrými mravy (§ 39 obč. z.) a se zásadami poctivého obchodního styku (§ 265 obch. z.). Zejména tzv. societa leonina, kde by některý ze společníků dostal veškerý zisk nebo jeho převážnou většinu, je nepřipustná.³³

³⁰ Dvořák, T.: Společnost s ručením omezeným, Praha, ASPI, 2005, s. 176

³¹ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku (2. vydání), Linde, a.s., Praha 1998, 3. díl, s. 442

³² Dvořák, T.: Společnost s ručením omezeným, Praha, ASPI, 2005, s. 183

³³ Název pochází z tzv. Ezopovy bajky od Jeana de La Fontaine; Dvořák, T.: Společnost s ručením omezeným, Praha, ASPI, 2005, s. 179, poznámka č. 338

Je možné, že valná hromada rozhodne o použití části zisku na investice. Námitce, že takové rozhodnutí by bylo v rozporu s právem společníka na podíl na zisku, čelí zahraniční judikatura zpravidla tím, že společník není svého práva na podíl na zisku zbavován, jestliže zisk bude investován, protože má stále právo na vypořádací podíl, popř. na podíl na likvidačním zůstatku.³⁴

Kogentní § 123 odst. 2 stanovuje, které prostředky lze použít k vyplacení podílu na zisku. Zdrojem zisku nemohou být základní kapitál, rezervní fond ve smyslu ustanovení § 124 obch. z. (a to celý, nejen v té části, ve které je podle zákona vytvářen povinně) a ostatní kapitálové fondy a prostředky, které mají být použity na tvorbu rezervního fondu a ostatních kapitálových fondů. Z odkazu na přiměřené použití § 178 odst. 6 obch. z. pak plyne, že zdrojem podílu na zisku mohou být jen čistý zisk (tj. po zdanění) snížený o příděl do rezervního fondu podle společenské smlouvy nebo stanov společnosti, nerozdělený zisk minulých let a fondy ze zisku, které společnost může použít dle svého uvážení. Účelem tohoto ustanovení je zabránit rozdělování zisku, pokud nebudou uhrazeny ztráty z minulosti.

Z odkazu na ustanovení § 178 odst. 3 obch. z. plyne, že valná hromada může přiznat jednatelům (a popřípadě členům dozorčí rady) podíl na zisku – tantiému. Z odkazu na přiměřené použití ustanovení § 178 odst. 5 plyne, že pro přijetí rozhodnutí o tantiémě musí být splněny podmínky § 178 odst. 2 obch. z. jako při dělení zisku mezi společníky. Jestliže však nárok na výplatu tantiém neplyne ze společenské smlouvy, stanov nebo smlouvy o výkonu funkce, pak těmto osobám žádný nárok nepřísluší. Tantiému nelze přiznat osobě, jestliže výkon funkce touto osobou zřejmě přispěl k nepříznivým hospodářským výsledkům společnosti anebo která porušila své právní povinnosti při výkonu funkce (§ 66 odst. 3. obch. z.).

Z odkazu na použití ustanovení § 178 odst. 1 obch. z. plyne, že společnost nesmí vyplácet společníkům, ani jiným osobám jakékoliv zálohy na podíl na zisku. Zákon váže rozdělování zisku na určité hospodářské výsledky a schválení roční účetní závěrky valnou hromadou. Poskytování záloh by znamenalo rozdělování zisku ještě předtím, než společnost mohla zjistit, zda zisku vůbec dosáhla. Tímto pravidlem chrání obchodní zákoník věřitele společnosti.

Pokud společník potřebuje finanční prostředky v průběhu roku před rozdělením zisku, může společnost společníkovi v průběhu účetního období poskytnout odměny za práci pro

³⁴ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku (2. vydání), Linde, a.s., Praha 1998, 3. díl, s. 444

společnost na základě smlouvy uzavřené mezi ním a společností. Společník coby fyzická osoba by byl povinen takový příjem zdanit daní z příjmu ze závislé činnosti. Předpokladem pro vyplacení takové odměny by bylo uzavření smlouvy pracovní, mandátní nebo o dílo.³⁵ V případě společníka právnické osoby, který by společnosti poskytoval výkony, by bylo třeba uzavřít smlouvu podle obchodního zákoníku a příjem společníka by byl zdaněn jako běžný příjem právnické osoby.³⁶

Je-li společník jednatelem společnosti, vztahuje se na něho ustanovení § 135 odst. 2 a prostřednictvím jeho odkazu pak ustanovení § 196a obch. z., ze kterého plyne, že takový společník může se společností uzavřít smlouvu o úvěru nebo půjčce nebo smlouvu, jejíž předmětem je zajištění závazků takového společníka – jednatele, nebo na něho může být bezplatně převeden majetek společnosti, pokud jsou splněny zákonem stanovené podmínky, tj. pokud valná hromada vyjádří předchozí souhlas s uzavřením takové smlouvy nebo s takovým převodem a pokud se tak děje za podmínek obvyklých v obchodním styku. Odchytky od těchto pravidel pak stanoví předpisy koncernového práva. Avšak i tento případ „příjmu“ společníka je stejně jako v případě odměny za práci pro společnost třeba odlišit od podílu na zisku a nelze jej považovat ani za zálohu na podíl na zisku.

Ještě je třeba doplnit, že pro výplatu podílu na zisku společníkovi musí být splněny podmínky ust. § 65a obch. z., tj. pokud jsou v účetnictví společnosti v aktivech vykazovány zřizovací výdaje jako dlouhodobý majetek, musí být tento majetek odepsán nejpozději do pěti let ode dne vzniku společnosti. Dokud není tento majetek účetně odepsán, je jakékoliv vyplacení zisku společníkům zakázáno, ledaže disponibilní zdroje společnosti (z nichž lze jinak podíly na zisku vyplácet) spolu s nerozděleným ziskem z minulých let jsou nejméně rovny neodepsané části zřizovacích výdajů.

V ustanovení § 123 odst. 3 je pak formulováno jedno ze základních pravidel fungování společnosti s ručením omezeným. Společník, který poskytl vklad do společnosti, nemůže požadovat jeho vrácení za trvání společnosti. Vklad (přesněji řečeno předmět vkladu) se stává majetkem společnosti, a proto společník nemá právo na jeho vrácení a nemůže s ním jinak nakládat, naopak dispoziční a užívací právo přechází na společnost. Nic však nebrání společnosti s ručením omezeným, aby při snížení základního kapitálu vrátila společníkovi majetek, který do ní vložil. Podle § 123 odst. 3 však nejde o vrácení vkladu. To je poněkud paradoxní úprava, neboť v tomto případě se snižuje výše vkladu společníka do základního

³⁵ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku (2. vydání), Linde, a.s., Praha 1998, 3. díl, s. 446

³⁶ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku (2. vydání), Linde, a.s., Praha 1998, 3. díl, s. 447

kapitálu a nejde přitom o vrácení vkladu.³⁷ Z ustanovení § 61 odst. 4 a § 69 a následujících dále vyplývá, že vrácení vkladu nemohou společníci požadovat ani při zániku společnosti. Pokud byla společnost zrušena s likvidací, mohou požadovat vyplacení případného podílu na likvidačním zůstatku; přitom není vyloučeno, aby společenská smlouva určila, že v rámci výplaty podílu na likvidačním zůstatku bude společníkovi poskytnuto nepeněžité plnění tvořené předmětem jeho vkladu.³⁸ Jestliže společnost byla zrušena s právním nástupcem, společníkovi vzniká podíl v nástupnické společnosti, pokud nedojde k jiné dohodě. Ani při zániku účasti společníka na společnosti s ručením omezeným nemá společník právo na vrácení předmětu vkladu, ale pouze na vypořádací podíl, pokud společnost trvá dále bez jeho účasti.

Zákon v ustanovení § 123 odst. 4 stanoví, že jestliže společnost rozhodla o rozdělení zisku v rozporu s uvedenými kogentními pravidly a podíly na zisku byly společníkům vyplaceny, jsou společníci povinni je vrátit bez ohledu na to, zda byli v dobré víře či nikoliv. To platí také bez ohledu na to, zda byla či nebyla podána žaloba na neplatnost usnesení valné hromady podle § 131 obch. z.

Za vrácení protiprávně vyplacených podílů na zisku ručí jednatelé, kteří vyslovili souhlas s výplatou, ze zákona společně a nerozdílně. Tento souhlas nemusí být písemný. Za vyslovení souhlasu je možno považovat hlasování na valné hromadě.³⁹ Souhlas jednatel může projevit také tím, že navrhne valné hromadě rozhodnutí o rozdělení zisku, nebo dá pokyn k výplatě podílů na zisku, anebo nezabrání výplatě podílů na zisku, přestože o rozhodnutí valné hromady věděl a nic neučinil.⁴⁰

Komentář I. Pelikánové⁴¹ k této problematice dále doplňuje, že úprava povinnosti vrátit neoprávněně vyplacené částky je ovšem užitečná, ale nesmí být přehlédnuto, že samotné rozhodnutí valné hromady o protiprávním rozdělení zisku odporuje zákonu a je z tohoto důvodu vadné. Je proto možné domáhat se jeho neplatnosti podle § 131 obch. z. Výplaty uskutečněné na základně neplatného rozhodnutí valné hromady by byly plněním bez právního důvodu a tedy bezdůvodným obohacením, výplaty uskutečněné bez rozhodnutí valné hromady by byly rovněž v rozporu se zákonem a u společníků by došlo k bezdůvodnému obohacení.

³⁷ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář, díl 2, Polygon, Praha 2002, s. 1091

³⁸ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník – komentář, 11. vydání, Praha, C.H.Beck, 2006, s. 420

³⁹ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku (2. vydání), Linde, a.s., Praha 1998, 3. díl, s. 451

⁴⁰ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář, díl 2, Polygon, Praha 2002, s. 1092

⁴¹ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku (2. vydání), Linde, a.s., Praha 1998, 3. díl, s. 451

Žádný společník nesmí být zvýhodněn na úkor jiných společníků nebo společnosti samé. Smlouvy uzavřené v rozporu s tímto zákazem jsou neplatné. Výjimky ze zákazu stanoví předpisy koncernového práva.

3. Právo na vypořádací podíl

Toto základní majetkové právo společníka vyplývá z ustanovení § 150 obch. z. Toto právo má i dědic společníka či právní nástupce právnické osoby, na které nepřešel obchodní podíl po smrti zůstavitele či zániku právního předchůdce.

K ukončení účasti společníka ve společnosti může dojít jen ze zákonných důvodů, a to při vyloučení společníka rozhodnutím valné hromady podle § 113 obch. z. nebo § 121 odst. 1 obch. z., při vyloučení společníka soudem pro závažné porušení jeho povinností podle § 149 obch. z., při ukončení členství společníka ve společnosti soudem podle § 116 odst. 2 a § 148 odst. 1 obch. z., dále v případech, kdy obchodní podíl nepřechází na právního nástupce podle § 116 odst. 3 obch. z. a v případech, kdy je účast společníka ve společnosti ukončena dohodou všech společníků podle § 149a obch. z., dále při prohlášení konkurzu na majetek společníka, zamítnutí návrhu na prohlášení konkurzu pro nedostatek majetku, při pravomocném nařízení výkonu rozhodnutí postižením obchodního podílu společníka ve společnosti a při vydání exekučního příkazu k postižení obchodního podílu společníka ve společnosti po právní moci usnesení o nařízení exekuce podle § 148 odst. 2 obch. z. a v případě, že společník vypoví svou účast za podmínek daných § 220u obch. z. ve společnosti, která vznikla v důsledku rozdělení nebo změny právní formy.

Tak jako práva na podíl na zisku se ani tohoto práva nelze platně vzdát. Avšak společník nebo jeho právní nástupce se tohoto práva může zříci poté, co mu vznikne.

Bývalý společník, jehož členství ve společnosti zaniklo, ručí za splacení dosud nesplaceného vkladu nabyvatelem obchodního podílu. Toto ručení trvá, dokud vklad není zcela splacen.

Jakmile jsou splněny podmínky pro vypořádání a vznikne nárok na vypořádací podíl, nahrazuje právo na vypořádací podíl oprávněné osobě obchodní podíl a dosavadní obchodní podíl společníka se uvolňuje a přechází ex lege na společnost.⁴² Společnost je pak povinna postupovat podle § 113 odst. 5 a 6. Podle ustanovení § 120 odst. 2 v tomto případě nezanikají práva a povinnosti, jež jsou součástí obchodního podílu, splynutím, avšak

⁴² Dědič, J., Kunešová – Skálová, J.: Společnost s ručením omezeným z účetního a právního pohledu, Polygon, Praha, 1999, s. 271

společnost není oprávněna vykonávat práva společníka. To znamená, že hlasy z vlastního obchodního podílu v majetku společnosti s ručením omezeným se nezapočítávají do celkového množství hlasů plynoucích z účasti na společnosti pro účely zjišťování ovládnutí společnosti podle § 66a odst. 1 a nezapočítávají se ani do způsobilosti valné hromady k usnášení a při přijímání jejích rozhodnutí podle § 127 odst. 6 obch. z. ve vazbě na § 186c odst. 1 obch. z. Závazky tvořící obchodní podíl pak přejdou s převodem nebo přechodem obchodního podílu podle § 113 odst. 5 nebo 6 obch. z. na nabyvatele obchodního podílu.

Pro výpočet vypořádacího podílu je rozhodný den zániku účasti společníka ve společnosti. Tímto dnem vzniká právo bývalého společníka na vypořádací podíl. Vypořádací podíl se zjistí z vlastního kapitálu společnosti zjištěného ke dni zániku členství ve společnosti podle řádné, mimořádné nebo mezitímní účetní závěrky k tomuto dni sestavené. Společenská smlouva může stanovit, že se vypořádací podíl určí z čistého obchodního majetku společnosti. Výše čistého obchodního majetku se zjišťuje pomocí znaleckého posudku (přičemž pro jmenování znalce a znalecký posudek se použijí pravidla stanovená v ustanovení § 59 odst. 3 obch. z.). Pokud ze společenské smlouvy nevyplývá jiný způsob výplaty, vyplácí se vypořádací podíl v penězích.⁴³ Není ale vyloučeno, aby vypořádací podíl byl vyplacen např. formou převodu vlastnictví k nemovitosti, atp.⁴⁴

Vypořádací podíl je splatný bez zbytečného odkladu poté, co společnost s obchodním podílem naložila způsobem uvedeným u ustanovení § 113 odst. 5 a 6 za podmínky, že vklad připadající na obchodní podíl byl zcela splacen. Nebyl-li vklad v této době zcela splacen, je společnost povinna vyplatit vypořádací podíl bez zbytečného odkladu po splacení tohoto vkladu, jak plyne z ustanovení § 150 odst. 4 obch. z. Podle § 150 odst. 3 může společnost tuto lhůtu prodloužit, avšak tato lhůta nesmí být nepřiměřeně dlouhá, aby nebyla v rozporu s dobrými mravy.

Vypořádací podíl se vyplácí k rukám bývalého společníka nebo jeho dědice či právního nástupce. V případě, že členství společníka ve společnosti zaniklo prohlášením konkurzu na jeho majetek, pak se vypořádací podíl vyplácí k rukám insolvenčního správce. Pokud členství společníka ve společnosti zaniklo v důsledku výkonu rozhodnutí nebo exekuce postižením obchodního podílu, pak se plnění z titulu práva bývalého společníka na vypořádací podíl vyplácí oprávněnému podle ustanovení § 320a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále o.s.ř.).

⁴³ Dvořák, T.: Společnost s ručením omezeným, Praha, ASPI, 2005, s. 184

⁴⁴ Dvořák, T.: Společnost s ručením omezeným, Praha, ASPI, 2005, s. 186

4. Právo na podíl na likvidačním zůstatku

Stejně jako právo na vypořádací podíl, tak i právo na podíl na likvidačním zůstatku je základním majetkovým oprávněním společníka.

Podle ustanovení § 153 obch. z. zrušuje-li se společnost s likvidací, má každý společník právo na podíl na likvidačním zůstatku. Pokud společenská smlouva nestanoví něco jiného, určuje se tento podíl poměrem obchodních podílů společníků. Stejně jako u práva na vypořádací podíl jde i zde o dispozitivní úpravu. Společenská smlouva tedy může obsahovat jiné kritérium pro rozdělení likvidačního zůstatku.

Právo na podíl na likvidačním zůstatku je tedy podmíněné majetkové právo, jež je součástí obchodního podílu. Vyplývá z obecného ustanovení § 61 odst. 4 obch. z. Předpokladem vzniku tohoto práva jako nepodmíněného je, že likvidace skončila přebytkem. Tímto společníkovi vůči společnosti vzniká nárok na plnění.⁴⁵

Podle ustanovení § 75 obch. z. je základem pro výpočet hodnoty podílu na likvidačním zůstatku čistý majetkový zůstatek, který vyplynul z likvidace.

5. Právo na přednostní převzetí vkladů na zvýšení základního kapitálu

Toto právo vyplývá z ustanovení § 143 odst. 1 obch. z. Jde o právo, které je součástí obchodního podílu. Zvyšuje-li se základní kapitál peněžitými vklady, mají společníci přednostní právo k účasti na zvýšení základního kapitálu převzetím závazku ke zvýšení vkladu. Pokud společenská smlouva neurčuje jinak, jsou společníci oprávněni převzít závazek společnosti v poměru určeném podle výše jejich obchodních podílů. Společenská smlouva může toto právo společníků na přednostní převzetí vkladu vyloučit.

Pochybnosti se mohou vyskytnout u otázky, zda může společenská smlouva vyloučit toto právo jen u některých společníků. Přikláním se k názoru, že ano, neboť zákon umožňuje, aby společenská smlouva změnila poměr, ve kterém společníci převezmou vklady na zvýšení základního kapitálu. Odpovídá to i skutečnosti, že zákon umožňuje v § 114 odst. 1 stanovit výši obchodního podílu bez vazby na velikost vkladu. Avšak i v tomto případě bude nutno vždy brát v úvahu nedovolenost jednání v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku (dle ustanovení § 265 obch. z.) a dobrými mravy (dle § 3 obč. z.).⁴⁶

⁴⁵ Dědič, J., Kunešová – Skálová, J.: Společnost s ručením omezeným z účetního a právního pohledu, Polygon, Praha, 1999, s. 272

⁴⁶ Bartošiková, M., Štenglová, I.: Společnost s ručením omezeným, 2. vydání, C.H.Beck, Praha, 2006, s. 177

Společník má toto právo pouze tehdy, zvyšuje-li se základní kapitál peněžitými vklady. Zvyšuje-li se základní kapitál jak vklady peněžitými, tak nepeněžitými, mají společníci přednostní právo k účasti na zvýšení základního kapitálu pouze na té části základního kapitálu, která se zvyšuje peněžitými vklady.⁴⁷

6. Právo na dispozici s obchodním podílem

Ve výše uvedeném rozdělení práv společníka v úvodu tohoto oddílu je právo na dispozici s obchodním podílem zařazeno mezi tzv. doplňková práva společníka. Dispozice coby vědomé nakládání s obchodním podílem zahrnuje převod obchodního podílu na společníka nebo třetí osobu a zastavení obchodního podílu.

6.1. Právo převést obchodní podíl

Toto právo společníka zakládá ustanovení § 115 odst. 1 a 2 obch. z. Tato úprava se však nevztahuje na převody zastaveného obchodního podílu. Rovněž se nevztahuje na převod tzv. uvolněného podílu, tj. podílu podléhajícímu režimu ustanovení § 113 odst. 5 obch. z., který je oprávněna převést společnost, a to se souhlasem valné hromady.

Právním titulem převodu je smlouva o převodu obchodního podílu. Její náležitosti stanoví § 115 odst. 3 obch. z. Podle ustanovení § 261 odst. 3 písm. a) obch. z. se tato smlouva vždy řídí ustanoveními obchodního zákoníku. Ustanovení § 115 odst. 3 požaduje písemnou formu smlouvy. Z požadavku určitosti právních úkonů vyplývá, že ve smlouvě musí být dohodnuta výše ceny či způsob jejího určení anebo výslovně vyjádřeno, že jde o převod bezúplatný.⁴⁸ Výše ceny, za kterou se obchodní podíl převádí, je plně závislá na projevu vůle obou smluvních stran. Touto cenou jsou též plně vypořádány nároky společníka – převodce, které vyplývají z jeho účasti na společnosti. Nepřipadá proto v úvahu vypořádací podíl, jak ostatně vyplývá i z § 61 odst. 2.

Je-li nabyvatelem obchodního podílu osoba, která není dosud společníkem, je další podstatnou částí smlouvy o převodu obchodního podílu prohlášení nabyvatele obchodního podílu, že přistupuje ke společenské smlouvě. Judikatura dovodila, že totéž platí i u jednočlenné společnosti, tedy že i u ní je povinnou náležitostí smlouvy o převodu

⁴⁷ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář, díl 2, Polygon, Praha 2002, s. 1234

⁴⁸ Rozsudek Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 7 Cmo 120/94, Právní rozhledy, 1995, č. 12, s. 496; soud rozhodl, že „mají –li být závazky smluvních stran dostatečně určité, je nutné v konkrétní smlouvě vždy určit, zda jde o převod úplatný či bezúplatný. Ze samotného nedostatku vyjádření úplatnosti či určení ceny nelze bez dalšího dovodit bezúplatnost smlouvy. Při úplatném převodu obchodního podílu musí být ve smlouvě uvedena též cena nebo způsob jejího určení.“

obchodního podílu prohlášení nabyvatele, že přistupuje k zakladatelské listině, popřípadě ke stanovám.⁴⁹

Jde-li o převod obchodního podílu *na jiného společníka*, vyžaduje zákon souhlas valné hromady. Společenská smlouva však může určit i jiné předpoklady pro převod obchodního podílu nebo může požadavek souhlasu valné hromady vyloučit, anebo naopak může vyloučit možnost převodu obchodního podílu i mezi společníky.⁵⁰

Podle § 141 odst. 1 obch. z. se rozhodování valné hromady podle § 115 odst. 1 nepovažuje za rozhodování o změně společenské smlouvy. Jde tedy o rozhodování valné hromady podle § 125 odst. 1 písm. n) obch. z., a proto valná hromada rozhoduje podle § 127 odst. 3 obch. z., tedy prostou většinou hlasů přítomných společníků, pokud společenská smlouva nevyžaduje většinu jinou. Přičemž společník, který hodlá převést obchodní podíl smlouvou o převodu obchodního podílu, není vyloučen z hlasování na valné hromady.

Jde-li o převod obchodního podílu *na třetí osobu*, vztahuje se na tento převod dispozitivní ustanovení § 115 odst. 2 obch. z. Podle tohoto ustanovení je převod možný, jen pokud to výslovně stanoví společenská smlouva. Není však nezbytné, aby takovou možnost upravovala společenská smlouva od počátku. Jestliže společenská smlouva možnost převodu obchodního podílu na třetí osobu připustí, může též upravit některé podmínky takového převodu, zejména může možnost převodu podmínit souhlasem valné hromady. V tomto případě, stejně jako v případě souhlasu valné hromady s převodem obchodního podílu na jiného společníka, platí, že souhlas valné hromady je podmínkou účinnosti, a nikoliv platnosti smlouvy o převodu obchodního podílu.⁵¹ Téměř jednotně je přijímán

⁴⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.4.2002, sp. zn. 29 Odo 264/2001, Soudní rozhledy, 2002, č. 10, s. 360 - 361; v odůvodnění Nejvyšší soud vyjadřuje stanovisko, že zakladatelská listina má v jednočlenné společnosti stejný účel jako společenská smlouva ve vícečlenné společnosti. V zájmu ochrany třetích osob nelze připustit stav, že by jediný společník společnosti s ručením omezeným nebyl vázán její zakladatelskou listinou, popřípadě stanovami. Přitom zakladatelská listina je jedním z dokumentů zakládajících do sbírky listin a každý tedy má možnost se s jejím obsahem seznámit. Rovněž v případě, že by došlo následně k rozdělení obchodního podílu, převodu jeho části či částí na další osoby a změně zakladatelské listiny ve společenskou smlouvu, byli by takoví nabyvatelé částí obchodní podílu společenskou smlouvou vázáni, zatímco převodce nikoli. Na tom nic nemění to, že jediný společník může zakladatelskou listinu prakticky ihned poté, co nabude smlouva o převodu obchodního podílu účinnosti, změnit. Uvedenému výkladu nebrání to, že obchodní zákoník stanoví výslovně povinné prohlášení o přistoupení pouze pro společenskou smlouvu., nikoli již pro zakladatelskou listinu. Obdobným způsobem postupuje obchodní zákoník v řadě dalších ustanovení, aniž by vznikaly v teorii a praxi jakékoli pochybnosti o tom, že se příslušná ustanovení vztahují i na zakladatelskou listinu (např. § 109 odst. 3, § 110 odst. 2, § 136 obch. z. a další).

⁵⁰ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář, díl 2, Polygon, Praha 2002, s. 1032

⁵¹ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář, díl 2, Polygon, Praha 2002, s. 1033

názor, že jako jednu z podmínek převodu obchodního podílu na třetí osobu lze stanovit předkupní právo ostatních společníků.⁵²

Obchodní podíl *jedineho* společníka je však vždy volně převoditelný na třetí osoby, a to i tehdy, když to společenská smlouva výslovně nepřipouští. Po rozdělení obchodního podílu mezi více společníků by však opět byly obchodní podíly na třetí osoby nepřevoditelné, ledaže by se společníci dohodli na změně společenské smlouvy.⁵³

Účinností smlouvy o převodu obchodního podílu uzavřené v souladu s § 115 obch. z. dochází k odpovídající změně společenské smlouvy. Není tedy nutná následná dohoda společníků, popřípadě rozhodnutí valné hromady o změně společenské smlouvy. Od účinnosti smlouvy mezi smluvními stranami, jež má za následek převod obchodního podílu, je třeba odlišovat účinnost převodu obchodního podílu ve vztahu ke společnosti podle § 115 odst. 4 obch. z. Teprve od účinnosti smlouvy o převodu obchodního podílu ve vztahu ke společnosti s ručením omezeným je nabyvatel oprávněn vykonávat práva spojená s obchodním podílem svým jménem. Pokud smlouva o převodu obchodního podílu nenabyla ještě účinnosti ve vztahu ke společnosti s ručením omezeným, vykonává práva a povinnosti společníka bývalý majitel obchodního podílu svým jménem na účet nového majitele obchodního podílu.⁵⁴ Podle § 115 odst. 4 obch. z. nastávají účinky převodu obchodního podílu vůči společnosti dnem doručení účinné smlouvy o převodu (ve smyslu účinné mezi smluvními stranami).

Ustanovení § 115 odst. 3 obch. z. zakládá zákonné ručení převodce obchodního podílu za závazky, které přešly převodem na nabyvatele. Převodce tedy ručí pouze za závazky, které nabyvatel převzal s obchodním podílem, nikoli za závazky později vzniklé. Na toto ručení se uplatní přiměřeně ustanovení § 303 a následující obch. z. Nabyvatel obchodního podílu ručí za případné závazky převodce podle § 59 odst. 1 a § 59 odst. 7 obch. z.

Náš obchodní zákoník neupravuje předkupní právo společníka na obchodní podíl. V literatuře je možno setkat se s názorem, že z kontextu nebo textu § 115 obch. z. toho předkupní právo vyplývá.⁵⁵ Zastávám názor I. Pelikánové⁵⁶, že v obchodním zákoníku předkupní právo společníka upraveno není a že úvahy se mohou ubírat jenom k odpovědi na

⁵² Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník – komentář, 11. vydání, Praha, C.H.Beck, 2006, s.401

⁵³ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář, díl 2, Polygon, Praha 2002, s. 1033

⁵⁴ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář, díl 2, Polygon, Praha 2002, s. 1039

⁵⁵ Pokorná, J.: Několik úvah o předkupním právu k obchodnímu podílu ve společnosti s ručením omezeným, Právo a podnikání, 1994, č.11, s. 11-15

⁵⁶ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku (2. vydání). Linde, a.s., Praha 1998, 3. díl, s. 411

otázku, zda alespoň připouští jeho sjednání ve společenské smlouvě. Taková dohoda je slučitelná s úpravou obchodního zákoníku a kontextu § 115 obch. z. skutečně odpovídá.

Náš obchodní zákoník rovněž neupravuje povinnost společníků odkoupit podíl, jestliže společníci nesouhlasí s převodem na převodcem zvoleného nabyvatele a zároveň nechtějí sami podíl odkoupit. V této povinnosti je obsažena zábrana proti „uvěznění“ společníka ve společnosti. Například rakouský GmbH-Gesetz⁵⁷ v ustanovení § 77 stanoví: „Určuje-li společenská smlouva, že je k převodu obchodního podílu nutný souhlas společnosti, a pokud je takový souhlas odepřen, může soud pro obchodní věci příslušný dle sídla společnosti dotyčnému společníkovi, který zcela splatil svůj vklad, udělit souhlas s převodem obchodního podílu, pokud pro odmítnutí souhlasu nejsou dostatečné důvody a pokud se převod může uskutečnit, aniž by jím byla poškozena společnost, zbývající společníci a věřitelé. Před takovým rozhodnutím musí soud vyslechnout jednatele. I přes tento souhlas soudu převod nemusí být účinně proveden, sdělí-li společnost do jednoho měsíce od účinnosti soudního rozhodnutí dotyčnému společníkovi ve formě doporučeného dopisu, že převod povoluje jinému nabyvateli, společnost (v dopise) označenému.“

V českém obchodním zákoníku je úprava možnosti, aby soud zrušil účast společníka na společnosti, zakotvena v ustanovení § 148 odst. 1. Podle tohoto ustanovení společník společnosti s ručením omezeným nemůže z této společnosti vystoupit, může se však (pokud se nejedná o společníka jediného) u soudu domáhat, aby tento jeho účast ve společnosti zrušil, nelze-li na něm spravedlivě požadovat, aby ve společnosti setrval. Právě podmínky, za nichž nelze po společníkovi spravedlivě požadovat, aby ve společnosti setrval, byly předmětem výkladu Nejvyššího soudu. Nejvyšší soud zastal názor, že tyto podmínky nejsou splněny mimo jiné také v případě, že společník bezvýsledně nabídnul svůj obchodní podíl ostatním společníkům k odkoupení.⁵⁸

6.2. Právo zastavit obchodní podíl

Novela obchodního zákoníku provedená zákonem č. 370/2000 Sb. ukončila diskusi, zda obchodní podíl může být předmětem zástavního práva. Před touto novelou nebylo podle převažujícího názoru možné zřídit zástavní právo k obchodnímu podílu jako právo věcné,

⁵⁷ Zákon z 6. 3. 1906 o společnosti s ručením omezeným číslo RGBI 1906/58 idF ve znění novel

⁵⁸ Rozhodnutí ze 17. září 2003 sp. zn. 29 Odo 194/2004; dalšími takovými skutečnostmi, které nezakládají právo společníka na zrušení své účasti ve společnosti soudem je dle Nejvyššího soudu odvolání společníka z funkce jednatele, ukončení pracovního poměru se společností, skutečnost, že vzhledem k výši obchodních podílů jednotlivých společníků nemůže nijak ovlivnit poměry ve společnosti; podle rozhodnutí ze dne 5. dubna 2006, sp. zn. 29 Odo 389/2005 také nepřekonatelné rozpory mezi společníky; k tomu blíže Kordač, Z.: Je společník v s.r.o. „uvězněn“ navěky? z 13.3.2007, www.epravo.cz.

přičemž panovala shoda názorů v tom, že by bylo vhodné zástavní právo k obchodnímu podílu umožnit.⁵⁹

V ustanovení § 154 obč. z. se stanoví, že ustanovení tohoto zákona (tedy občanského zákoníku) se použije pro zástavní právo k obchodnímu podílu, pokud zvláštní zákon nestanoví něco jiného. Zvláštní úpravou je § 117a obch. z. Z ustanovení § 117a odst. 8 vyplývá upřesnění, že na zástavní právo k obchodnímu podílu je třeba použít ustanovení o zástavním právu k věcem movitým, nestanoví-li zákon jinak.

Zvláštním požadavkem obchodního zákoníku na formu zástavní smlouvy k obchodnímu podílu je pouze to, že podpisy zástavního věřitele a zástavce na zástavní smlouvě musejí být ověřeny. Obsahové náležitosti zástavní smlouvy jsou upraveny jen v občanském zákoníku v § 155 a § 156.

Ke vzniku zástavního práva dochází zápisem zástavního práva do obchodního rejstříku, přičemž návrh jsou oprávněny podat obě strany zástavní smlouvy. Tento zápis je konstitutivním zápisem. Pokud je převoditelnost obchodního podílu vázána na souhlas valné hromady, nevznikne zástavní právo bez tohoto souhlasu.

Po dobu zástavního práva vykonává práva společníka ve společnosti i nadále zástavce. Plnění, na která mu vznikne nárok na základě jeho účasti na společnosti po splatnosti zajištěné pohledávky, však náležejí zástavnímu věřiteli a započítávají se na zajištěnou pohledávku. Jde například o pohledávku z podílu na zisku, z vypořádacího podílu, z podílu na likvidačním zůstatku, ze snížení základního kapitálu apod.⁶⁰

Pokud není pohledávka zajištěná zástavním právem k obchodnímu podílu řádně a včas splněna, je zástavní věřitel oprávněn svým jménem obchodní podíl zástavce i bez případného souhlasu valné hromady prodat v obchodní veřejné soutěži nebo ve veřejné dražbě. Výtěžek prodeje převyšující zajištěnou pohledávku vydá zástavci. Převodem zástavního práva k obchodnímu podílu zaniká a společníkem se stává nabyvatel obchodního podílu.

Pokud se nepodaří zastavený obchodní podíl prodat, mohou nastat dvě situace. První situací je, že zástavní věřitel začne vykonávat práva spojená se zastaveným obchodním podílem. Společníkem i nadále zůstává zástavce, ale zástavní věřitel bude rozhodování ve společnosti ovlivňovat tak, aby jeho pohledávka byla uspokojena z majetkových práv, která jsou s obchodním podílem spojena (podíl na zisku). Zástavní věřitel není v této situaci oprávněn

⁵⁹ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář, díl 2, Polygon, Praha 2002, s. 1052

⁶⁰ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář, díl 2, Polygon, Praha 2002, s. 1061

obchodní podíl prodat a je povinen ukončit výkon práv společníka, pokud bude jeho pohledávka zajištěná zástavou obchodního podílu uspokojena.

Druhou situací je, že se zástavní věřitel se zástavcem dohodne, že přijme jeho obchodní podíl na úhradu dluhu tak, že mu zástavce svůj obchodní podíl převede. V převodní smlouvě musí být uvedeno, že se obchodní podíl převádí na úhradu dluhu, musí být uveden důvod dluhu a jeho výše. K převodu se nevyžaduje souhlas valné hromady. Převodem se zástavní věřitel stává společníkem a zástavní právo k obchodnímu podílu zaniká. Pro účely tohoto převodu však musí být hodnota obchodního podílu stanovena znalcem jmenovaným soudem na návrh zástavního věřitele.

7. Právo podat žalobu jménem společnosti na náhradu škody

Každý společník má podle § 131a obch. z. právo podat jménem společnosti žalobu, a to jednak

- proti jednatele, který odpovídá společnosti za škodu, kterou jí způsobil, a jednak
- žalobu o splacení vkladu proti společníkovi, který je v prodlení s jeho splacením, lhotejně, zda jde o peněžitý či nepeněžitý vklad. Toto právo společník nemá, pokud žalobu o splacení vkladu podal již jednatel, nebo pokud před podáním žaloby valná hromada rozhodla o vyloučení společníka podle § 113 odst. 4 obch. z. (v tzv. kadučním řízení), jak vyplývá z ust. § 131a odst. 2 obch. z. Společník však není oprávněn podat žalobu na jiného společníka o zaplacení příplatku nad výši vkladu podle ustanovení § 121 odst. 1 obch. z.

Takové žaloby nepodává společník vlastním jménem, nýbrž jménem společnosti (tj. jedná v tomto případě jako její zákonný zástupce ve smyslu § 21 odst. 1 o.s.ř.). Smyslem tohoto práva společníka je zajistit účinnou ochranu společnosti a společníků v případě, kdy škoda způsobená společnosti nemůže být jinak vymáhána nebo v případě nečinnosti jednatele.

Ustanovení § 131a vložila do obchodního zákoníku novela provedená zákonem č. 142/1996 Sb. na základě četných praktických zkušeností s tím, že jednatele, kteří nesplnili svoji povinnost vůči společnosti dobrovolně, byli k jejímu splnění prakticky nedotknutelní.⁶¹

Novela obchodního zákoníku provedená zákonem č. 370/2000 Sb. přinesla upřesnění v tom směru, že jiná osoba než společník, který žalobu podal, nebo jím zmocněná osoba, nemůže v řízení činit jménem společnosti žádné úkony, neboť tím by mohlo dojít ke zmaření smyslu

⁶¹ Bartošíková, M., Štenglová, I.: Společnost s ručením omezeným, 2. vydání, C.H.Beck, Praha, 2006, s. 179

zákona. Předchozí právní úprava totiž výslovně nevyklučovala právo jednatele jednat v řízeních jménem společnosti.

8. Právo podat žalobu na prohlášení neplatnosti usnesení valné hromady soudem

Podle ustanovení § 131 obch. z. má každý společník (stejně jako jednatel, likvidátor, insolvenční správce, vyrovnací správce nebo člen dozorčí rady) právo domáhat se, aby soud vyslovil neplatnost usnesení valné hromady, pokud je v rozporu s právními předpisy, společenskou smlouvou, zakladatelskou listinou nebo stanovami. Jde o závažný zásah do právní jistoty, a proto zákon přísně vymezuje podmínky, za kterých je možno neplatnost vyslovit, respektive vymezuje situace, ve kterých soud neplatnost usnesení nevysloví. Chráněna jsou přitom práva získaná v dobré víře. Subjektivní lhůta pro uplatnění tohoto práva je tři měsíce (od konání valné hromady nebo, nebyla-li řádně svolána, ode dne, kdy se osoba výše uvedená mohla dovědět o konání valné hromady), objektivní lhůta je jeden rok od konání valné hromady, tato lhůta je prekluzivní.

I přesto, že k porušení právních předpisů, společenské smlouvy, zakladatelské listiny nebo stanov došlo, vymezuje zákon situace, kdy soud neplatnost nevysloví. Stane se tak tehdy, pokud by důsledkem takového porušení bylo jen nepodstatné porušení práv osob domáhajících se vyslovení neplatnosti či pokud by toto porušení nemělo závažné právní následky. Soud rovněž neplatnost nevysloví, došlo-li by takovým rozhodnutím k podstatnému zásahu do práv třetích osob, která získaly v dobré víře. Stejně tak soud neplatnost nevysloví v případě, že se daná osoba domáhá vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady z důvodu, že valná hromada byla svolána v rozporu se zákonem, společenskou smlouvou nebo stanovami, pokud tato osoba valnou hromadu svolala či se podílela na jejím svolání, nebo jestliže na této valné hromadě byli přítomni všichni společníci, respektive pokud ti, kteří přítomni nebyli, následně projeví s takovým usnesením souhlas.

Osoby, které předmětným usnesením valné hromady utrpěly škodu, mají vůči společnosti právo na její náhradu i na přiměřené zadostiučinění, a to i tehdy, pokud soud z výše uvedených důvodů neplatnost usnesení nevysloví.

9. Práva minoritních společníků

Skutečností, že společnost s ručením omezeným je kapitálovou společností, odpovídá i zvláštní konstrukce ochrany práv menšinových společníků, i když u této formy obchodní společnosti nemá tato ochrana tak zásadní význam, jako u společnosti akciové.

Na povahu a smysl těchto práv existují dvě teorie. Prvá z nich zaujímá názor, že se jedná o specifické normativní řešení, jímž se poskytuje ochrana právě a jen menšině. Ta sleduje uplatňování těchto práv převážně nebo výlučně pouze své vlastní zájmy, takže může být v konkrétní situaci sporné, zda je její postup též v zájmu společnosti a ostatních společníků.⁶² Naproti tomu druhá teorie vychází z toho, že zákon vytváří menšinu jako zvláštní kvaziorgán společnosti, jehož účelem je chránit zájmy společnosti a menšiny před nezákonným postupem většiny.⁶³

Ustanovení § 129 odst. 2 obch. z. umožňuje společníkům, kteří buď sami nebo ve spojení s jinými vložili do společnosti vklady ve výši alespoň 10% základního kapitálu, prosadit projednání otázek týkajících se společnosti i mimo pravidelně svolávané jednání valné hromady. Zákon žádné další omezující podmínky neupravuje, z povahy věci však vyplývá, že využití tohoto práva se vztahuje na odůvodněné a důležité situace.

Pokud jednatelé společnosti nesvolají valnou hromadu do jednoho měsíce od doručení žádosti, jsou menšinoví společníci oprávněni svolat ji sami, respektive oprávněn je k tomu kterýkoli společník. Z použitého pojmu „doručení“ však nelze dovozovat, že by žádost musela mít písemnou formu.⁶⁴ Jestliže jednatelé svolají valnou hromadu s navrženým programem až po měsíční zákonem stanovené lhůtě, není tato skutečnost sama o sobě důvodem pro prohlášení usnesení valné hromady za neplatné.⁶⁵ Úprava je kogentní povahy, uvedenou 10% hranici tedy nelze ve společenské smlouvě zvýšit. To však nebrání rozšíření práv minoritních společníků společenskou smlouvou.

Ochrany práv menšinových společníků se týká § 56a obch. z., kde se pro účely práva obchodních společností konkretizuje obecný princip zákazu zneužití práva, který vyplývá z § 3 odst. 1 obč. z. Ustanovení zakazuje zneužití většiny hlasů (avšak také menšiny) ve

⁶² Staub, H., Pisko, O.: Kommentar zum Allgemeinem Deutschen Handelsgesetzbuch, Ausgabe für Österreich, Band I, Manz, Wien, 1908, s. 728 (cit. dle Dvořák, T.: Společnost s ručením omezeným, Praha, ASPI, 2005, s. 187)

⁶³ Bílý, J., Nesý, P. S., Vacek, F.: Společnost s omezeným ručením, Praha, Unie, 1908, s. 178 (cit. dle Dvořák, T.: Společnost s ručením omezeným, Praha, ASPI, 2005, s. 187)

⁶⁴ Bartošíková, M., Štenglová, I.: Společnost s ručením omezeným, 2. vydání, C.H.Beck, Praha, 2006, s. 178

⁶⁵ Bartošíková, M., Štenglová, I.: Společnost s ručením omezeným, 2. vydání, C.H.Beck, Praha, 2006, s. 178

společnosti. Zneužití hlasů připadá v úvahu zejména při rozhodování společníků, ať už na valné hromadě nebo mimo ní. Musí jít o úmyslný zásah do práv a právem chráněných zájmů jiných osob výkonem hlasovacího práva. O zneužití většiny však nejde tam, kde je rozhodnutí výhodné pro společnost. Výkon hlasovacích práv, který má charakter jejich zneužití, je protiprávní, a proto i rozhodnutí, při kterém došlo ke zneužití hlasů, může být důvodem neplatnosti příslušného rozhodnutí.

Usnesení valné hromady společnosti s ručením omezeným je protizákonné pro rozpor s dobrými mravy, jestliže většinový společník proti vůli menšinového společníka rozhodne vahou svých hlasů tak, že menšinového společníka zbaví práv, která mu byla garantována společenskou smlouvou, a naopak sám na úkor menšinového společníka získá větší práva.⁶⁶

Oddíl třetí – Povinnosti společníka

Stejně jako práva, tak i povinnosti společníků je možné dělit podle více kritérií. Komentář J. Dědiče⁶⁷ dělí povinnosti společníka na ty, které tvoří součást obchodního podílu a přecházejí tedy na nabyvatele tohoto podílu, a na ostatní povinnosti, které nejsou součástí obchodního podílu.

Povinnosti společníka, které tvoří součást obchodního podílu, mají svůj původ ve společenské smlouvě (zakladatelské listině). Ta je právním titulem jejich vzniku spolu s kogentními, popř. dispozitivními ustanoveními obchodního zákoníku. Jde o

- povinnost splatit vklad (podle ustanovení § 59, § 60, § 109 odst. 3, § 111, § 119 a § 143 obch. z.),
- povinnost převzít část vkladu a obchodního podílu na základě rozhodnutí valné hromady (podle ustanovení § 113 odst. 6 obch. z.),
- ručební povinnost za závazky společnosti (podle ustanovení § 56 odst. 5 a 6 a § 106 odst. 2 obch. z.),
- povinnost poskytnout plnění na emisní ážio (podle ustanovení § 109 odst. 3 ve vazbě na § 163a obch. z.), pokud tak stanoví společenská smlouva, zakladatelská listina nebo usnesení valné hromady o zvýšení základního kapitálu, a prohlášení o převzetí či zvýšení vkladu,
- povinnost přispět do rezervního fondu, pokud tak stanoví společenská smlouva nebo zakladatelská listina (podle ustanovení § 66 odst. 2 obch. z.),

⁶⁶ Tuto skutečnost ještě dříve, než byla vyjádřena v zákonném ustanovení § 56a, judikoval již Vrchní soud v Praze v rozsudku sp. zn. 7 Cmo 253/98 z 9.12.1998, Právní rozhledy, 2000, č. 5, s. 228 - 229

⁶⁷ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář, díl 2, Polygon, Praha 2002, s. 1021 a 1022

- povinnost přispět na vytvoření vlastního kapitálu, stanoví-li tak společenská smlouva nebo zakladatelská listina a usnesla-li se na tom valná hromada.
- Dále je společník povinen dodržovat zákaz konkurence buď ve stejném, nebo v užším rozsahu než jednatel, a to za podmínek ustanovení § 136 odst. 2 obch. z.

Krom těchto povinností mohou převzít společníci ještě další povinnosti upravené jen ve společenské smlouvě, resp. zakladatelské listině.

Povinnosti společníka, které nejsou součástí obchodního podílu, jsou zejména

- povinnost zaplatit hodnotu nepeněžitěho vkladu v penězích, jestliže na společnost s ručením omezeným po splacení vkladu nepřešlo vlastnické či jiné majetkové právo k předmětu vkladu podle § 59 odst. 2 obch. z.,
- povinnost ze zákonného ručení při vložení podniku nebo jeho části podle § 59 odst. 5 a § 477 odst. 2 obch. z.,
- ručební povinnost za dobytost vložené pohledávky podle § 59 odst. 6 obch. z.,
- povinnost nahradit újmu vzniklou společnosti v důsledku předčasného zániku užívacího nebo požívacího práva, které bylo vloženo do společnosti s ručením omezeným na dobu určitou podle § 59 odst. 7 obch. z.,
- povinnost doplatit rozdíl mezi oceněním předmětu nepeněžitěho vkladu a jeho hodnotou v době vzniku společnosti s ručením omezeným, byl-li vklad splacen před vznikem společnosti, nebo v době jeho splacení, pokud byl vklad splacen za trvání společnosti, pokud není stanoven jiný způsob náhrady, a to podle § 59 odst. 7 obch. z.

Tyto povinnosti nejsou součástí obchodního podílu, neboť nabyvatel obchodního podílu pouze ručí za jejich splnění.

T. Dvořák⁶⁸ dělí povinnosti společníka na

- hlavní či základní, jako je povinnost vkladová, povinnost ručit za závazky společnosti či povinnost podrobit se usnesením valné hromady, i když s nimi společník nesouhlasil, a
- doplňkové, z nich lze jmenovat například příplatkovou povinnost (povinnost přispět na vytvoření vlastního kapitálu), povinnost oznámit všechny relevantní změny společnosti pro účely vedení seznamu společníků a podávání návrhů na změnu zápisu do obchodního rejstříku.

⁶⁸ Dvořák, T.: Společnost s ručením omezeným, Praha, ASPI, 2005, s. 188

Mezi povinnosti společníka ovšem patří také ty, které nejsou explicitně vyjádřeny v zákoně. Na tomto místě bych ráda citovala z odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu z 31. I. 2006, sp. zn. 29 Odo 1007/2005. Zásadní právní význam shledával soud v řešení otázky, zda povinnostmi společníka ve smyslu ustanovení § 149 obch. z.⁶⁹ mohou být i povinnosti, které pro společníka nevyplývají ze společenské smlouvy nebo „z dalších eventuálních listin zavazujících společníka“, či ze zákona. K tomu dovolací soud uzavřel, že *„povinnosti společníka nemusí vyplývat ze zákona, společenské smlouvy či jiných „listin“. Takové povinnosti mohou vyplývat též ze zásad, na kterých je postaven obchodní zákoník, z jiných než písemných závazků převzatých společníkem vůči společnosti, popřípadě z jiných právních skutečností.“*

K závazkům společníka vůči společnosti a ostatním společníkům patří bezesporu povinnost loajality, ačkoli v zákoně není výslovně vyjádřena. Pojedu o ní podrobněji na konci tohoto oddílu.

1. Povinnost vkladová

1.1. Obecně k vkladové povinnosti

Povinnost splatit vklad je základní povinností každého společníka. Splacením vkladů získává společnost s ručením omezeným svůj počáteční majetek. Jde o zákonnou povinnost zakladatele nebo společníka společnosti s ručením omezeným převést sjednaný předmět vkladu do vlastnictví (majetku) společnosti.⁷⁰ V rámci této povinnosti se rozeznává povinnost upisovací (upsat vklad, tedy přijetí závazku společníkem nebo zakladatelem poskytnout ve prospěch společnosti určitý předmět vkladu ve stanovené hodnotě) a povinnost uhrazovací (splatit vklad, tedy předání předmětu vkladu a převedení vlastnického nebo majitelského práva k předmětu vkladu na společnost).⁷¹

Je nezbytné, aby vklad každého společníka dosáhl hodnoty nejméně 20 000 Kč (podle § 109 odst. 1 obch. z.) a zároveň aby souhrn všech upsaných vkladů činil nejméně 200 000 Kč. Z odstavce druhého § 109 obch. z. plyne, že výše vkladu může být stanovena pro

⁶⁹Toto ustanovení se týká vyloučení společníka. Společnost se totiž může domáhat u soudu vyloučení společníka, který porušuje závažným způsobem své povinnosti, ačkoli k jejich plnění byl vyzván a na možnost vyloučení byl písemně upozorněn, za podmínky, že s podáním tohoto návrhu musí souhlasit společníci, jejichž vklady představují alespoň jednu polovinu základního kapitálu.

⁷⁰Dvořák, T.: Společnost s ručením omezeným, Praha, ASPI, 2005, s. 188

⁷¹Ejíáš, K.: Společnost s ručením omezeným, Praha, Prospektum, 1997, s. 105

jednotlivé společníky rozdílně a že musí být dělitelná na celé tisíce. Dále je v tomto odstavci vyjádřen princip jednotnosti vkladu, který znamená, že každý společník se může zavázat jen k jedinému vkladu, a to i tehdy, zaváže-li se plnit různé věci – potom půjde o jeden vklad tvořený různými předměty.

Vkladová povinnost musí být ve smlouvě sjednána tak, aby alespoň 30% každého peněžitého vkladu a celé emisní ážio bylo splaceno před tím, než jednatelé podají návrh na zápis společnosti do obchodního rejstříku, přitom pak celková výše splacených peněžitých vkladů spolu s hodnotou nepeněžitých vkladů musí činit alespoň 100 000 Kč, jak vyplývá z § 111 odst. 1 obch. z. Zvláštní režim je pak stanoven pro jediného zakladatele společnosti s ručením omezeným, která může být do obchodního rejstříku zapsána až tehdy, je-li základní kapitál splacen v plné výši (§ 111 odst. 2 obch. z.).

Lhůtu pro splacení vkladů určuje jednak společenská smlouva, respektive zakladatelská listina, jednak obchodní zákoník v ustanovení § 113 odst. 1 obch. z. Tuto lhůtu však nelze chápat jako dispozitivní úpravu pro případ, že společenská smlouva (zakladatelská listina) lhůtu pro splacení vkladu neurčuje, neboť stanovení této lhůty je povinnou částí společenské smlouvy (zakladatelské listiny). Lhůta pěti let od vzniku společnosti nebo od převzetí závazku ke zvýšení vkladu nebo k novému vkladu podle § 113 odst. 1 je maximální časovou hranicí.

Povinnost splatit vklad vzniká převzetím závazku splatit vklad, popř. zvýšit vklad do základního kapitálu. K tomu může dojít buď na základě společenské smlouvy nebo zakladatelské listiny před vznikem společnosti podle § 110 obch. z., nebo za trvání společnosti písemným prohlášením podle § 143 obch. z., jehož obsahem je převzetí závazku k novému vkladu nebo ke zvýšení vkladu při zvyšování základního kapitálu. V prvním případě vzniká závazek před vznikem společnosti a až do jejího vzniku není součástí obchodního podílu, neboť obchodní podíl nemůže vzniknout před vznikem společnosti. Závazek splatit vklad vznikající převzetím závazku ke zvýšení vkladu je vždy součástí obchodního podílu. Závazek k novému vkladu, který přebírá třetí osoba při zvyšování základního kapitálu, se stává součástí obchodního podílu až zápisem zvýšení základního kapitálu do obchodního rejstříku, neboť jej přebírá osoba, která není dosud společníkem (tzv. extraneus), a to z důvodu, že zápis zvýšení základního kapitálu u společnosti s ručením omezeným má konstitutivní účinky (viz § 145 obch. z., který stanoví, že zvýšení základního kapitálu je účinné ke dni zápisu jeho nové výše do obchodního rejstříku).⁷²

⁷² Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář, díl 2, Polygon, Praha 2002, s. 1004

Vklad musí být splacen způsobem stanoveným zákonem a v mezích zákona ve společenské smlouvě (zakladatelské listině). V rámci dispozitivních ustanovení zákona lze měnit způsob splácení vkladu, nikoliv však jeho předmět. Záměna plnění není možná ani změnou společenské smlouvy. To plyne jednak z ustanovení § 123 odst. 3 obch. z. a jednak ze zákazu zprostit společníka závazku splatit vklad, neboť dohoda o změně předmětu vkladu by byla obcházením zákona.⁷³ Pro doplnění dodávám, že společník nemůže být zproštěn povinnosti splatit vklad, ledaže jde o prominutí dluhu v rámci postupu při snižování základního kapitálu podle § 146 obch. z.

Vklad musí být splacen, i když je neplatný právní úkon, jímž byl vklad převzat, pokud sice společnost vznikla, ledaže soudem byla prohlášena neplatnost společnosti a splacení vkladu je zapotřebí k uspokojení pohledávek věřitelů.⁷⁴

Podle § 108 odst. 2 obch. z. nelze nárok společnosti na zaplacení nesplacené části vkladu započítat proti jakémukoli nároku společníka vůči společnosti a naopak. Z tohoto pravidla existují dvě výjimky. Prvním případem je situace, kdy společník poskytne věřiteli společnosti plnění z titulu svého ručení za závazky společnosti. Pak se poskytnuté plnění započítává podle § 106 odst. 2 obch. z. na splacení vkladu. Druhým případem je započtení jakéhokoli nároku společníka vůči společnosti na vklad, který převzal ke zvýšení základního kapitálu, pokud s takovým započtením při zvyšování základního kapitálu vysloví valná hromada souhlas.

Vždy po splacení části vkladu společníka musí jednatel podat návrh na zápis změny do obchodního rejstříku, jak vyplývá z ustanovení § 32 odst. 3 obch. z. Pokud jednatel takovou povinnost poruší a společníkovi vznikne škoda tím, že musí poskytnout plnění za společnost z titulu svého ručení ve větším rozsahu, než by odpovídal stavu v obchodním rejstříku, pokud by jednatel svou povinnost neporušil, může se společník domáhat na jednateli náhrady škody podle § 373 a následujících obch. z.

Z § 113 odst. 2 až 4 obch. z. plynou specifické majetkoprávní důsledky pro případ prodlení společníka se splacením vkladu. Podle § 113 odst. 2 obch. z. je společník při prodlení se splacením svého peněžitého vkladu či jeho části povinen platit úrok z prodlení ve výši 20% z nesplacené částky. Společenská smlouva může určit jinou sazbu nebo může úrok z prodlení vyloučit. Pokud jde o prodlení se splacením nepeněžitých vkladů, zákon žádné majetkové sankce nestanoví, může je však určit společenská smlouva.

⁷³ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář, díl 2, Polygon, Praha 2002, s. 1006

⁷⁴ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář, díl 2, Polygon, Praha 2002, s. 1006

Dalším důsledkem nesplacení vkladu může být žaloba společnosti (a v případě její nečinnosti žaloba společníka jménem společnosti) o splacení vkladu proti osobě, která je v prodlení. To platí tehdy, pokud společník nebyl dosud vyloučen v tzv. kadučním řízení podle § 113 odst. 4. obch. z. Diskutovanou otázkou je, zda má společnost možnost volby mezi vyloučením společníka ze společnosti pro prodlení se splácením vkladu a vymáháním splacení vkladu soudní cestou. Sdílím názor vyjádřený v komentáři I. Štenglové a dalších,⁷⁵ že z ustanovení § 131a odst. 1 lze nepochybně dovodit, že společnost může postupovat obojím způsobem. Dle citovaného komentáře by takový postup byl možný i před začleněním ustanovení § 131a do obchodního zákoníku, neboť taková možnost je dána tím, že každý má ústavou zaručené právo domáhat se svého nároku z obchodních vztahů soudní cestou, pokud zákon takový postup nevylučuje.

Závazek splatit vklad přechází s obchodním podílem, a to jak při převodu, tak při přechodu obchodního podílu. Při převodu obchodního podílu na třetí osobu převodce ručí za splacení vkladu, jak plyne z § 115 odst. 3 obch. z. poslední věta.

1.2. Kaduční řízení

Obchodní zákoník v § 113 odst. 4 umožňuje sankci vyloučení společníka rozhodnutím valné hromady, pokud je v prodlení se splácením peněžitého či nepeněžitého vkladu, pokud jsou splněny podmínky § 113 odst. 3 a 4, tj. vyzvala-li společnost společníka pod pohrůzkou vyloučení, aby svoji povinnost splnil ve lhůtě, která nesmí být kratší než tři měsíce, a společník tuto povinnost ani v této dodatečné lhůtě nesplnil. Kaduční řízení je výjimečným postupem. Při nesplacení vkladu jde o jednu ze dvou situací, kdy zákon umožňuje vyloučení společníka rozhodnutím valné hromady. Druhým případem, kdy přichází kaduční řízení v úvahu, je nesplnění příplatkové povinnosti podle § 121 odst. 1 obch. z. Ve všech ostatních případech je pouze možno domáhat se vyloučení společníka, který závažným způsobem porušuje své povinnosti, žalobou u soudu podle § 149 obch. z.

Prvním krokem je tedy výzva ke splnění pod pohrůzkou vyloučení. O tomto kroku nemusí rozhodovat valná hromada, protože se ještě nejedná o rozhodnutí o vyloučení společníka.⁷⁶ Forma výzvy obchodním zákoníkem stanovena není. Požadavek doporučeného dopisu je tu nutno považovat za plně odůvodněný, protože se jedná o závažný zásah do práv společníka.⁷⁷ Vyloučení společníka jako druhý krok v kadučním řízení znamená podle naší

⁷⁵ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník – komentář, 11. vydání, Praha, C.H.Beck, 2006, s. 389

⁷⁶ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku (2. vydání), Linde, a.s., Praha 1998, 3. díl, s. 383

⁷⁷ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku (2. vydání), Linde, a.s., Praha 1998, 3. díl, s. 383

úpravy změnu společenské smlouvy. Usnesení o vyloučení musí být písemné a rozhodovat může jenom valná hromada. Kворum je podle § 127 odst. 1 obch. z. prostá většina přítomných společníků, nestanoví-li společenská smlouva jinak (§ 127 odst. 3).

Nahlédneme-li do úpravy kadučního řízení, která platí v Rakousku a Německu, zjistíme, že česká úprava je jim značně vzdálená.

Rakouský GmbH-Gesetz upravuje kaduční řízení v § 65 až 71. Tato ustanovení zakotvují právo společnosti na úroky z prodlení, výzvu k placení (kterou může učinit orgán pověřený vedením správy podniku doporučeným dopisem) a po ní následující pohrůžku vyloučení se stanovením dodatečné lhůty k placení nejméně jeden měsíc (tj. jde o lhůtu zásadně kratší, než jakou stanoví česká zákonná úprava). Stejnou lhůtu zakotvuje i německý zákon.⁷⁸

V ustanovení § 66 odst. 1 rakouského zákona je stanoveno, že je nepřípustné vyjmout některé společníky, kteří jsou v prodlení, z pohrůžky vyloučení. V tomto ustanovení můžeme spatřovat zvláštní úpravu zákazu diskriminace některých společníků.⁷⁹ Po marném uplynutí lhůty jsou společníci prohlášeni za vyloučené, přičemž s vyloučením je spojena ztráta veškerých práv z jejich podílu. V tomto lze spatřovat největší rozdíl v porovnání s českou úpravou. Vidíme, že česká úprava je zásadně stručnější, než rakouská.

1.3. Zvláštní povinnosti při nesplacení nepeněžitého vkladu

Ustanovení § 59 odst. 2 obch. z. určuje, že nepřejde-li na společnost majetkové právo k předmětu nepeněžitého vkladu, přestože se nepeněžitý vklad považuje za splacený, je společník, který se k poskytnutí tohoto vkladu zavázal, povinen zaplatit hodnotu nepeněžitého vkladu v penězích. Společnost je pak povinná vrátit nepeněžitý vklad, který převzala; to neplatí, je-li společnost povinna vydat nepeněžitý vklad oprávněné osobě. Převede-li společník svůj obchodní podíl na jinou osobu, ručí za splnění závazku zaplatit hodnotu nepeněžitého vkladu v penězích nabyvatel obchodního podílu.

Tato situace může nastat zejména tehdy, převzal-li společník závazek ke vkladu spočívajícím v konkrétní nezaměnitelné věci anebo v jiné majetkové hodnotě, předmět vkladu „převedl“ zákonem stanoveným způsobem na společnost, rejstříkový soud uznal za splacený a povolil zápis výše základního kapitálu do obchodního rejstříku. Následně pak se

⁷⁸ Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung, vom 20. April 1892 (RGBl. I S. 477), § 21 Abs. 1

⁷⁹ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku (2. vydání), Linde, a.s., Praha 1998, 3. díl, s. 381

zjistí, že na společnost nepřešlo vlastnické právo k této věci či majetková práva k jinému předmětu nepeněžitého vkladu.⁸⁰

Může nastat i situace, kdy se stane splacení nepeněžitého vkladu nemožným, a to např. proto, že věc, která je předmětem vkladu, byla zničena, nebo proto, že se splacení vkladu dostane do rozporu s následně přijatým právním předpisem.⁸¹ Na takové případy se budou muset použít obecná ustanovení občanského a obchodního zákoníku⁸² o následné nemožnosti plnění. Zastávám názor vyjádřený M. Bartošikovou a I. Štenglovou⁸³, že v takovém případě povinnost splatit nepeněžitý vklad zaniká, aniž by vkladateli vznikla povinnost splatit nepeněžitý vklad v penězích. Společníci by pak v tomto případě měli ve vzájemné dohodě buď upravit odpovídajícím způsobem společenskou smlouvu anebo se dohodnout na jejím zrušení. Zákonným důsledkem nemožnosti splacení vkladu je zánik závazku, ze kterého vyplynula povinnost platit vklad, jako celku, pokud se stalo nemožným splacení celého vkladu. Je otázkou, zda zaniká celá společenská smlouva, či zda zaniká pouze v části týkající se společníka, jehož plnění se stalo nemožným. Dle mého názoru zaniká jen závazek daného společníka. Avšak jak dodává J. Dědič⁸⁴, společnost s ručením omezeným ani zvýšení základního kapitálu by nemělo být zapsáno do obchodního rejstříku, neboť by nebylo možno rejstříkovému soudu prokázat splacení nepeněžitého vkladu. Diskusní je dále otázka, zda se zakladatel, který nesplatil vklad v důsledku následné nemožnosti plnění, stal společníkem. Souhlasím s J. Dědičem⁸⁵, který dovozuje, že ano, neboť nabytí obchodního podílu není vázáno na splacení vkladu. Tato skutečnost by ale měla vliv na ručení společníků za závazky společnosti a na vypořádací podíl a podíl na likvidačním zůstatku, ledaže by společenská smlouva určila, že výše těchto podílů není závislá na rozsahu splacení vkladu.

Z ustanovení § 59 odst. 7 obch. z. vyplývá, že nedosáhne-li v době vzniku společnosti hodnota nepeněžitého vkladu částky stanovené při jejím založení, je společník, který tento vklad splatil, povinen doplatit rozdíl v penězích, nevyplývá-li ze společenské smlouvy nebo stanov jiný způsob náhrady. Takový stav může nastat zejména tehdy, jestliže došlo ke znehodnocení předmětu vkladu, např. poškozením, či poklesem jeho tržní hodnoty v důsledku poklesu cen, anebo byl-li předmět vkladu nesprávně ohodnocen.⁸⁶ Stejnou

⁸⁰ Bartošiková, M., Štenglová, I.: Společnost s ručením omezeným, 2. vydání, C.H.Beck, Praha, 2006, s. 163

⁸¹ Bartošiková, M., Štenglová, I.: Společnost s ručením omezeným, 2. vydání, C.H.Beck, Praha, 2006, s. 163

⁸² § 575 až 577 obč. z. a § 352 až 354 obch. z.

⁸³ Bartošiková, M., Štenglová, I.: Společnost s ručením omezeným, 2. vydání, C.H.Beck, Praha, 2006, s. 163

⁸⁴ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář, díl 2, Polygon, Praha 2002, s. 1007

⁸⁵ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář, díl 2, Polygon, Praha 2002, s. 1007

⁸⁶ Bartošiková, M., Štenglová, I.: Společnost s ručením omezeným, 2. vydání, C.H.Beck, Praha, 2006, s. 164

povinnost má i společník, který splatil nepeněžitý vklad po vzniku společnosti, tj. při zvýšení základního kapitálu a hodnota nepeněžitého vkladu v době jeho splacení nedosáhla částky, na jakou byl oceněn podle § 59 odst. 3 obch. z.

Důsledkem nedoplnění rozdílu v hodnotách vkladů společníkem je právo společnosti domáhat se splnění této povinnosti soudní cestou, ale může jím být také podle M. Bartoškové a I. Štenglové⁸⁷ vyloučení společníka ze společnosti, jako při prodlení se splacením vkladu.

Z ustanovení § 59 odst. 7 dále vyplývá, že spočíval-li nepeněžitý vklad ve zřízení nebo převedení práva užívání nebo požívání na dobu určitou a toto právo zaniklo před uplynutím určené doby, je společník povinen hradit újmu, která tím společnosti vznikla, v penězích. Převede-li pak společník obchodní podíl na jinou osobu, ručí za splnění této povinnosti nabyvatel podílu.

1.4. Vklad spoluvlastnického podílu coby nepeněžitého vkladu z hlediska vzniku předkupního práva zbylých spoluvlastníků ve světle judikatury Nejvyššího soudu

Jak jsem psala v úvodu práce, není jejím předmětem dopodrobna pojednávat o peněžitém a nepeněžitém vkladu společníka do společnosti s ručením omezeným. Avšak z hlediska majetkových vztahů mezi společníky a společnostmi se mi zdá zajímavou problematika potenciálního předkupního práva zbylých spoluvlastníků věci, jejíž podíl je předmětem vkladu do společnosti s ručením omezeným, a proto jsem se rozhodla o ní na tomto místě podrobněji pojednat.

Podle § 59 odst. 2 se musí v případě nepeněžitého vkladu jednat o majetek, jehož hospodářská hodnota je zjistitelná a který může společnost hospodářsky využít ve vztahu k předmětu podnikání. Nepeněžitým vkladem tak často bývá kupř. spoluvlastnický podíl na společné věci (zpravidla na nemovitosti). Ke vkladu spoluvlastnického podílu do obchodní společnosti s ručením omezeným dochází na základě smlouvy uzavřené mezi společníkem a společností. Jde o smlouvu mající charakter kupní smlouvy. Kupní cena za převod spoluvlastnického podílu však není vyplácena společníkovi, ale představuje jeho vklad do společnosti.⁸⁸

⁸⁷ Bartošková, M., Štenglová, I.: Společnost s ručením omezeným, 2. vydání, C.H.Beck, Praha, 2006, s. 164

⁸⁸ Sum, T.: Vklad spoluvlastnického podílu do společnosti s ručením omezeným z hlediska vzniku předkupního práva zbylých spoluvlastníků, 1.12.2006, www.epravo.cz

Vklad spoluvlastnického podílu do společnosti má tak povahu převodu spoluvlastnického podílu ve smyslu § 140 obč. z., ze kterého plyne, že spoluvlastníci mají k převáděnému spoluvlastnickému podílu předkupní právo. Toto zákonné předkupní právo nevzniká pouze v situaci, kdy je spoluvlastnický podíl převáděn na osobu převodci blízkou. Právě výklad legislativní zkratky „osoba blízká“ je klíčový. Osobu blízkou definuje zákon v ustanovení § 116 obč. z.

Soudní praxe v minulosti nepokládala společnost s ručením omezeným za osobu blízkou.⁸⁹ Avšak v řešení této otázky nastal obrat. V rozsudku z 1. 8. 2002, sp. zn. 21 Cdo 2192/2001 Nejvyšší soud uvedl, že „právnícká osoba je ve smyslu ustanovení § 42a odst. 2 osobou blízkou dlužníku, který je fyzickou osobou, je-li dlužník jejím statutárním orgánem (členem statutárního orgánu), jakož i tehdy, je-li dlužník společníkem, členem nebo zaměstnancem této právnické osoby, popřípadě má-li k ní jiný obdobný vztah, a současně, kdyby důvodně pociťoval újmu, kterou utrpěla právnická osoba, jako újmu vlastní.“ V rozsudku z 29. 4. 2004, sp. zn. 22 Cdo 1836/2003 Nejvyšší soud uvedl, že „vkládá-li spoluvlastník svůj spoluvlastnický podíl k nemovitosti do společnosti s ručením omezeným, jejímž je společníkem, jde o převod spoluvlastnického podílu na právnickou osobu jako osobu jemu blízkou a předkupní právo podle § 140 obč. z. ostatním spoluvlastníkům nevzniká.“

Z výše uvedených rozhodnutí Nejvyššího soudu vyplývá, že pro účely vkladu spoluvlastnického podílu společníka do majetku společnosti se společnost s ručením omezeným považuje za osobu blízkou. Kladu si otázku, zda by tento přístup nebylo možno relativizovat například v situacích, kdy by šlo o minoritního společníka a kde by za konkrétních okolností bylo možno o „blízkém vztahu“ společnosti a společníka s úspěchem pochybovat. Avšak i v takovém případě by měl soud rozhodnout ve smyslu citovaných rozhodnutí; Nejvyšší soud těmito rozhodnutími vytvořil fikci, která překonává nedokonalost zákona, a dle mého názoru by se v rámci ochrany právní jistoty neměl do budoucna od tohoto výkladu odchýlovat.

2. Povinnost ručit za závazky společnosti

2.1. Omezené ručení společníka

V praxi dochází k zaměňování pojmů odpovědnost a ručení, stejně tak jako k nesprávnému pochopení samotného pojmu společnost s ručením omezeným, a proto je třeba zdůraznit, že za své závazky odpovídá společnost sama a „neomezeně“, zatímco za tyto závazky ručí její

⁸⁹ Plyne to např. z rozsudku Nejvyššího soudu z 26. 4. 2001, sp. zn. 22 Cdo 1143/2000

společníci, a to omezeně, v zákonem stanoveném rozsahu a za předpokladů, které jsou vysvětleny v následujících odstavcích. Společnost s ručením omezeným je sama o sobě právním subjektem způsobilým v právních vztazích vystupovat a jednat, a proto musí být vždy ze svých právních jednání odpovědná a za porušení svých závazků odpovídat celým svým majetkem, rozhodující je přitom všechen obchodní majetek, který má společnost k dispozici ve smyslu § 6 odst. 1 obch. z.

Společníci ručí za závazky společnosti do výše nesplacených vkladů podle zápisu v obchodním rejstříku. V úpravě ručení společníků za závazky společnosti došlo novelou provedenou zákonem číslo 370/2000 Sb. k významné změně, když tato novela nahradila dosavadní ručení každého společníka do výše jeho nesplaceného vkladu podle zápisu v obchodním rejstříku novou úpravou, která více zdůrazňuje solidaritu společníků při ručení za závazky společnosti. Pro rozsah ručení přitom není rozhodující, jakou část vkladů společníci skutečně splatili, ale jaká výše splacení je zapsána v obchodním rejstříku. Podle stávající úpravy platí, že dokud nebylo zapsáno do obchodního rejstříku splacení všech vkladů, ručí společníci do výše rozdílu mezi základním kapitálem a sumou zapsaných splacených vkladů. Zaplacením z titulu ručení kterémukoli z věřitelů společnosti ručení společníka nezaniká a ani se nesnižuje jeho rozsah. Tento princip je velmi důležitý z hlediska právní jistoty třetích osob.

Ve vztahu k ručení má zápis splacení vkladu nebo jeho části do obchodního rejstříku konstitutivní účinky. Z hlediska zájmu věřitele tedy není relevantní, zda již společníci splatili své vklady. Není-li totiž v obchodním rejstříku zapsáno úplné splacení všech vkladů, může se věřitel domáhat svých nároků vůči společníkům. V pochybnostech je třeba vycházet z toho, že věřitel jedná v důvěře ve stav zápisu v obchodním rejstříku ve smyslu § 27 odst. 2 obch. z.

Z právní konstrukce ručení⁹⁰ vyplývá, že pokud společnost neplní své závazky, ať už proto, že není schopna, či proto, že není ochotna tyto závazky plnit, může věřitel požadovat uspokojení nároku po společníkovi v rozsahu, v jakém za závazky společnosti ručí. Věřitel se tedy musí nejdříve obrátit na společnost a teprve v případě, že ta nesplní v přiměřené lhůtě svůj splatný závazek, ačkoli ji k tomu věřitel písemně vyzval, může se věřitel domáhat splnění na ručiteli – společníkovi. Za písemnou výzvu ke splnění závazku se považuje i žaloba podaná proti společnosti na zaplacení závazku.⁹¹ Pouze tehdy, je-li nepochybné, že

⁹⁰ § 303 a následující obch. z.

⁹¹ Bartošiková, M., Štenglová, I.: Společnost s ručením omezeným, 2. vydání, C.H.Beck, Praha, 2006, s. 9

společnost svůj závazek nesplní, může věřitel uplatnit svou pohledávku přímo u společníka, aniž by k tomu předtím písemně vyzval společnost. Dále věřitel nemusí před uplatněním pohledávky u ručitele vyzvat k zaplacení dlužníka tehdy, když výzvu nemůže uskutečnit z objektivních důvodů. Vyplývá to z ustanovení § 306 odst. 1 obch. z.

Věřitel může uplatnit u soudu nárok na zaplacení dluhu proti společnosti i společníkovi jako ručiteli současně. V rozsahu, v jakém splní svůj dluh dlužník (společnost) či ručitel (společník), zaniká závazek toho druhého.

Plnění poskytnuté společníkem za společnost se ex lege započítává na splacení vkladu tohoto společníka. Není přitom relevantní, že vklad společníka není dosud splatný, k započtení dochází automaticky ke dni splnění. To však neznamená, že společník není povinen společnosti tuto skutečnost ohlásit a prokázat. Jednatel společnosti má pak povinnost podat návrh na zápis těchto nových skutečností do obchodního rejstříku, v případě nečinnosti jednatele může návrh podat i sám společník. V případě, že zápočet již nebude možný (např. proto, že společník zcela splatil svůj vklad) nebo bude možný jen zčásti, pak může společník požadovat náhradu od společnosti právem regresu (postihu). Jestliže společník nemůže dosáhnout od společnosti náhradu za plnění poskytnuté z důvodu ručení, může požadovat náhradu od společníka, který svůj vklad dosud nesplatil, jinak od každého společníka v rozsahu jeho účasti na základním kapitálu společnosti, jak vyplývá z ustanovení § 106 odst. 2 obch. z.

2.2. Zvláštní případy ručební povinnosti

Za zvláštní případ ručební povinnosti společníka je možno označit následující situace:

- Ručení převodce obchodního podílu za závazky společnosti, které přešly na jeho nabyvatele podle § 115 odst. 3 obch. z. Toto ručení zaniká úplným splněním předcházejících závazků.
- Ručení osob, kterým vzniklo právo na vypořádací podíl, za splacení dosud nesplaceného vkladu nabyvatelem obchodního podílu podle § 150 odst. 2 obch. z.
- Ručení správce vkladu podle § 60 odst. 4 obch. z. v případě, že uvedl v písemném prohlášení o splacení vkladu nebo jejich částí jednotlivými společníky, které se přikládá k návrhu na zápis společnosti do obchodního rejstříku, vyšší částku, než která je skutečně zapsána. Ručení pak trvá po dobu pěti let od vzniku společnosti a správce vkladu ručí v tomto případě za závazky společnosti do výše rozdílu mezi skutečně zapsanou částkou a částkou uvedenou v takovém písemném prohlášení.

- Ručení společníků při prohlášení konkurzu na majetek společnosti podle § 56 odst. 5
- Ručení společníků po zániku společnosti podle § 56 odst. 6 obch. z., které existuje ve stejné výši jako za trvání společnosti. V případě, že byla společnost zrušena s likvidací, společníci ručí do výše svého podílu na likvidačním zůstatku, vždy však nejméně v rozsahu, v němž za závazky společnosti ručili po dobu její existence.

2.3. Právní úprava v Rakousku: tzv. *teorie Durchgriffu* – osobní ručení společníka

V Rakousku (stejně tak jako v Německu) se považuje za nesporné, že za určitých okolností vzniká osobní ručení společníka za závazky společnosti, a to mimo zákonem předpokládaných situací při nesplacení vkladu do základního kapitálu, respektive nesplnění příplatkové povinnosti společníkem. Účelem této teorie je prolomit tzv. *Trennungsprinzip*⁹², který v tomto případě ustupuje zájmu na spravedlivém uspořádání poměrů.⁹³

Dle mínění právní vědy a judikatury nelze chybějící zákonnou úpravu osobního ručení společníka za všech okolností interpretovat v tom smyslu, že je (osobní) odpovědnost společníka vyloučena.⁹⁴

Již judikatura Říšského soudu zaujala v mnohých rozhodnutích stanovisko, že „es kann – unter bestimmten Voraussetzungen – auf den „Hintermann“ der juristischen Person *durchgegriffen werden*“ (za určitých předpokladů lze zakročit, resp. „*proniknout*“ přímo na toho, kdož stojí v pozadí /*machinací*/ v právnické osobě). Soud se přitom opíral o tvrzení, že „der Richter hat vor der juristischen Konstruktion die Wirklichkeit des Lebens und die Macht der Tatsachen zu berücksichtigen“ (soudce má zohlednit „realitu života a sílu skutečnosti“ před právní konstrukcí společnosti, zde se myslí před majetkovým uspořádáním společnosti s ručením omezeným).⁹⁵ Dále pak bylo odvolání se na právní povahu společnosti za určitých podmínek považováno za nepřipustný výkon práva.⁹⁶

Poválečná právní věda se pak snažila o konkretizaci a sjednocení důvodů ručení společníka na základě teorie *Durchgriffu*. Vznikly dvě teorie, které takové ručení odůvodňují.

⁹² Doslova „princip oddělení“, jde o označení majetkového uspořádání typického pro společnost s ručením omezeným, ve kterém je oddělen majetek společnosti a majetek společníka

⁹³ Harrer, F.: *Haftungsprobleme bei der GmbH*, Orac, Wien, 1990, s. 125

⁹⁴ Harrer, F.: *Haftungsprobleme bei der GmbH*, Orac, Wien, 1990, s. 121

⁹⁵ například rozhodnutí Říšského soudu v civilních věcech (*Entscheidungen des Reichsgerichts in Zivilsachen*) číslo 99, 232, 234, 271, 277 (citace dle Harrer, F.: *Haftungsprobleme bei der GmbH*, Orac, Wien, 1990, s. 122)

⁹⁶ Rozhodnutí Říšského soudu v civilních věcech (*Entscheidungen des Reichsgerichts in Zivilsachen*) číslo 169, 240, 248 (citace dle Harrer, F.: *Haftungsprobleme bei der GmbH*, Orac, Wien, 1999, s. 122)

Tzv. Serickova teorie zneužití⁹⁷ (Mißbrauchstheorie či Subjektive Mißbrauchslehre) je založena na „subjektivním“ prvku (resp. subjektivní odpovědnosti společníka). Jde o případy, kdy společník úmyslně zneužije společnost jako právnickou osobu k tomu, aby mohl buď obejít zákon či porušit své smluvní povinnosti a tím poškodit třetího. Tato teorie však často čelila kritice, neboť zavinění společníka se obtížně prokazuje.

V současné rakouské právní vědě převládá spíše tzv. teorie účelu normy (Normzwecktheorie či Normanwendungslehre), založená na „objektivním“ prvku (objektivní odpovědnost společníka), požadující, aby ručení společníka nastupovalo za objektivně daných okolností.⁹⁸

Rakouská judikatura ovšem zatím takové okolnosti jasně nevymezuje. Zdá se, že v rozhodování Nejvyššího soudního dvora (Oberstgerichtshof - OGH – jehož postavení je obdobné jako postavení Nejvyššího soudu v České republice) teorie Durchgriffu nehraje významnou roli.⁹⁹

F. Harrer ve své práci *Haftungsprobleme bei der GmbH* vymezil případy, na které dopadá teorie Durchgriffu.¹⁰⁰

První skupinou případů jsou případy obcházení zákonných nebo smluvních povinností (Umgehung). Např. OGH judikoval obcházení povinnosti vyplývající ze smluvního závazku obsahujícím zákaz konkurence, a to v případě, kdy se společnost s ručením omezeným zavázala dovážet automobily určitého výrobce. Společníci přitom posléze společně se svými potomky založili další společnost s ručením omezeným, která dovážela automobily jiného výrobce.¹⁰¹

Další skupinou případů je tzv. směšování (Vermischung) majetku společnosti a společníka. Jde o tzv. Vermögens- či Sphärenvermischung (majetkové či sférové směšování). Vermögensvermischung spočívá v tom, že není dostatečně jasně odlišen majetek

⁹⁷ Serick, R.: *Rechtsform und Relität juristischer Personen*, 2. Auflage, Mohr-Siebeck, Tübingen, 1980, s. 125, 132, Harrer, F.: *Haftungsprobleme bei der GmbH*, Orac, Wien, 1990, s. 122

⁹⁸ Müller-Freienfels, W.: *Zur Lehre vom sogenannten „Durchgriff“ bei juristischen Personen im Privatrecht*, *Archiv für die zivilistische Praxis*, 1957, s. 522, Harrer, F.: *Haftungsprobleme bei der GmbH*, Orac, Wien, 1990, s. 122

⁹⁹ Harrer, F.: *Haftungsprobleme bei der GmbH*, Orac, Wien, 1990, s. 123; rozhodnutí OGH z roku 1981 (publikované v časopise *Juristische Blätter* v roce 1982, s. 257) popisuje předpoklady Durchgriffu podle anglického práva; další rozhodnutí OGH z roku 1983 (publikované v časopise *Zeitschrift für Gesellschaftsrecht* v roce 1983 na s. 156 a 157) obsahuje poznámku, že slučitelnost ručení na základě teorie Durchgriffu s rakouským právním řádem nebyla do té doby posuzována judikaturou; rozhodnutí OGH, sp. zn. 6 Ob 789-788/77 obsahuje odkaz na kritéria posuzování ručení podle teorie Durchgriffu, která jsou uznávána v Německu.

¹⁰⁰ Harrer, F.: *Haftungsprobleme bei der GmbH*, Orac, Wien, 1990, s. 125 a následující

¹⁰¹ rozhodnutí OGH, publikované v časopise *Zeitschrift für Gesellschaftsrecht* v roce 1983 na s. 153

společnosti a soukromý majetek společníka. Pak se společník nemůže odvolávat na zásadu „oddělených sfér“, tj. zásadu oddělení majetku společnosti a majetku společníka (tj. výše zmíněný Trennungsprinzip). Dnes se má za to, že ručení společníka na základě teorie Durchgriffu vzniká tehdy, je-li účetnictví společnosti vedeno natolik nedbale, že z něho nemohou být jednoznačně identifikovány převody do majetku a z majetku společnosti.

Další skupinou případů, na něž se vztahuje teorie Durchgriffu, je „umělé“ rozdělení společnosti, a to v podstatě za účelem poškození věřitele. Výstižně tuto situaci definuje věta „Der Buchstabe des Gesetzes ist erfüllt, der Geist der Rechtsordnung aber verletzt“¹⁰². Profesor Harrer udává jako příklad argumentaci americké judikatury, že rozdělení jediného podnikání je přípustné jen tehdy, jsou-li pro to věcné důvody.¹⁰³

Dalším skupinou případů jsou případy tzv. podkapitalizování společnosti (Unterkapitalisierung, tj. situace, kdy společnost nemá dostatek „provozních“ prostředků). Tento problém není řešen jednotně rakouskou právní vědou a judikaturou. Právní věda převážně zastává názor, že fakt, že společnost nedosahuje dostatečného kapitálu, zakládá osobní ručení společníka. Stanovisko judikatury je zdrženlivější. Dochází k závěrům, že pouhé podkapitalizování společnosti osobní ručení nezakládá, avšak jen potud, pokud nedochází k poškození věřitele. Přičemž připouští, že k nezbytnému a přiměřenému podkapitalizování dojít může. Musí však jít právě o takto „kvalifikované“ podkapitalizování. Avšak ani v tomto ohledu není stanovisko judikatury jednotné, neboť problémy samozřejmě vznikají při posouzení oné nutnosti a přiměřenosti.¹⁰⁴

Posledním a zřejmě nejvýznamnějším případem použití teorie Durchgriffu je případ faktického jednatele (Faktische Geschäftsführung). Pokud společník pomocí svého vlivu ve společnosti de facto vykonává funkci jednatele, aniž by byl jednatelem jmenován, a vznikne-li tímto jednáním třetímu škoda, ručí společník svým majetkem za náhradu této škody.

Význam teorie Durchgriffu je relativizován. Případy obcházení zákona či smluvních povinností samozřejmě nejsou specifickým znakem kapitálových obchodních společností. Větší význam než tato teorie pak má judikaturní výklad zákona.¹⁰⁵ Stejně tak u ostatních skupin,

¹⁰² doslova „písmo zákona je naplněno, avšak duch právního řádu je narušen“, Wiedeman, H.: Gesellschaftsrecht I, München, C.H.Beck, 1980, str. 227; Harrer, F.: Haftungsprobleme bei der GmbH, Orac, Wien, 1990, s. 127

¹⁰³ Harrer, F.: Haftungsprobleme bei der GmbH, Orac, Wien, 1990, s. 127

¹⁰⁴ Harrer, F.: Haftungsprobleme bei der GmbH, Orac, Wien, 1990, s. 127

¹⁰⁵ Výkladem příslušných ustanovení ABGB (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch – kodex občanského práva v Rakousku) dospěly soudy například k závěru, že odsouzení osoby k plnění, které je schopna splatit jen

jak tvrdí F. Harrer, je její praktický význam omezený.¹⁰⁶ Větší význam pak přisuzuje osobnímu ručení společníka na základě ovlivnění jednatele (společník coby faktický vedoucí).

Lze se současnou českou právní úpravou dovodit obdobné právní důsledky, které umožňuje teorie Durchgriffu? Pokud jde o skupinu obcházení smluvních a zákonných povinností, platí všeobecný zákaz obcházení zákona, v konkrétních případech by dané jednání mohlo být zřejmě posuzováno i jako jednání odporující dobrým mravům.

V případě směšování majetku společnosti a společníka by se dovodila odpovědnost jednatele, který je odpovědný za řádné vedení účetnictví podle ustanovení § 135 odst. 1 obch. z. Odpovědnost společníka by se dovodila zřejmě jen tehdy, naplňovalo-li by jeho jednání znaky skutkové podstaty trestného činu zkreslování údajů o stavu hospodaření podle § 125 odst. 1 zák. č. 140/1961, trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Ustanovení § 135 odst. 2 obch. z. odkazuje na ustanovení § 196a obch. z.. Zákon se snaží zamezit přelévání majetku mezi společnostmi a společníky (a některými dalšími osobami) a jejich bezdůvodnému obohacení vzešlého z tohoto přelévání majetku. Zastávám názor T. Dvořáka¹⁰⁷, že § 135 odst. 2 je sice systematicky nevhodně zařazen do partie upravující postavení jednatele, avšak jak plyne z gramatického a logického výkladu, ustanovení se vztahuje nejen na jednatele, nýbrž i na jiné osoby ve společnosti se vyskytující.

Rozdělení společnosti za účelem poškození věřitele by podle českého právního řádu zřejmě bylo nutno posuzovat jako obcházení zákona. V případě podkapitalizování společnosti, tj. dosažení stavu, kdy společnost nemá dostatečný kapitál pro provoz podniku, by zřejmě opět byla dovozena odpovědnost jednatele z důvodu porušení povinnosti péče řádného hospodáře, a tedy nikoliv odpovědnost společníka, ledaže by šlo o případ faktického jednatelství. Faktické jednatelství český právní řád reguluje výslovně ustanovením § 66 odst. 6 obch. z.; v úvahu však v tomto případě přichází také použití ustanovení § 66c obch. z. o povinnosti osoby ručit za náhradu škody vzniklé věřitelům, pokud tato osoba pomocí svého vlivu ve společnosti úmyslně přiměla osobu, která je statutárním či dozorčím orgánem či prokuristou či zmocněncem společnosti, aby jednala ke škodě společnosti či společníků. Jakkoli jde zjevně o nástroj koncernového práva, je dle mého názoru možné jeho použití v rámci práva obchodních společností obecně.

prostřednictvím jí ovládané společnosti, není odsouzení k právně nemožnému plnění (Harrer, F.: *Haftungsprobleme bei der GmbH*, Orac, Wien, 1990, s. 130)

¹⁰⁶ Harrer, F.: *Haftungsprobleme bei der GmbH*, Orac, Wien, 1990, s. 134

¹⁰⁷ Dvořák, T.: *Společnost s ručením omezeným*, Praha, ASPI, 2005, s. 197

Jakkoli je problematika teorie Durchgriffu považována v Rakousku za nepříliš významnou, osobně ji považuji za praktický nástroj, kterým judikatura čelí (respektive čelit může) snahám společníka, který nemá jednatelské oprávnění, o zneužití právní formy společnosti s ručením omezeným. Nejvyšší hodnotou zákona by měl být onen zmíněný jeho duch či jeho smysl a účel. Není rozhodné, zda se k jeho ochraně dospěje prostřednictvím určité právní teorie či soudním výkladem zákona. Měl by být interpretačním vodítkem, neboť není možné zákonem postihnout všechny sporné situace, které život přináší. Jedině takto je možné dosáhnout spravedlnosti, alespoň v tom smyslu, jak jí chápu já.

3. Příplatková povinnost

Právním základem příplatkové povinnosti je ustanovení § 121 obch. z. Z odstavce prvního tohoto ustanovení plyne, že společenská smlouva může založit právo valné hromady uložit společníkům povinnost přispět na vytvoření vlastního kapitálu společnosti příplatkem mimo základní kapitál. Příplatková povinnost může být splněna jen peněžitým plněním. Výše příspěvku nesmí přesáhnout polovinu základního kapitálu a společníci přispívají v poměru svých vkladů. Příplatek lze uložit i vícekrát, ale jakmile celková výše zaplacených příspěvků dosáhne poloviny základního kapitálu, již další uložit nelze. Z § 121 odst. 2 obch. z. plyne, že se souhlasem valné hromady může společník poskytnout společnosti příplatek dobrovolně, a to i tehdy, když to společenská smlouva nestanoví.

Dle názoru I. Štenglové a dalších slouží stanovení příplatkové povinnosti podle § 121 odst. 1 obch. z. především k tomu, aby společnost mohla překonat okamžitý nepříznivý stav ve svém hospodaření.¹⁰⁸ Po novele obchodního zákoníku provedené zákonem číslo 370/2000 Sb. se však příplatek nad vklad do základního kapitálu neváže již jen k povinnosti uhradit ztrátu společnosti, ale obecně se tyto příspěvky připouštějí k jakýmkoliv účelům.¹⁰⁹

Podmínkami vzniku příplatkové povinnosti podle § 121 odst. 1 jsou tedy dvě skutečnosti. Za prvé ustanovení společenské smlouvy, které jí předpokládá a zakládá právo valné hromady uložit příplatkovou povinnost společníkům, a za druhé vlastní platné usnesení valné hromady o uložení příplatkové povinnosti. Valná hromada bude rozhodovat podle ustanovení § 125 odst. 1 písm. n) prostou většinou hlasů přítomných společníků, pokud společenská smlouva nestanoví vyšší počet hlasů. Naopak podmínkou příplatkové

¹⁰⁸ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník – komentář, 11. vydání, Praha, C.H.Beck, 2006, s. 416

¹⁰⁹ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník – komentář, 11. vydání, Praha, C.H.Beck, 2006, s. 416

povinnosti není, že společníci splatili své vklady do základního kapitálu, ani že splnili závazek splatit emisní ážio či vytvořit rezervní fond příplatkem nad výši vkladu podle § 67 odst. 2 obch. z.¹¹⁰ Pokud by byl společníkem poskytnut „příplatek“ bez souhlasu valné hromady, jednalo by se ze strany společnosti o bezdůvodné obohacení, ledaže by šlo o dar.¹¹¹

Bude-li k uložení příplatkové povinnosti přistoupeno, lze tak podle mého názoru učinit pouze vůči všem společníkům, nikoliv pouze vůči některým. Opačný názor na tuto otázku zastává A. Bělohlávek¹¹². Tvrdí, že s ohledem na skutečnost, že jednotliví společníci mohou poskytovat příspěvky i dobrovolně, může být výše jejich již zaplacených příspěvků rozdílná, a proto pokud by se mělo rozhodnutí valné hromady vztahovat vždy jen na všechny společníky, tak by již po té, co jeden ze společníků dosáhne limitu stanoveného zákonem, nebylo vůbec možné, aby valná hromada o této otázce vůbec rozhodovala, protože tento společník by nespĺňoval podmínku přípustnosti uložení mu plnění této povinnosti.

Domnívám se, že by možnost valné hromady uložit příspěvkovou povinnost jen některým společníkům byla zásadním porušením zásady rovnosti společníků. De lege ferenda by se problému předestřenému A. Bělohlávkem dalo vyhnout právní konstrukcí, kdy by se dobrovolně poskytnuté příspěvky pro účely stanovení limitu, do kterého je možné příspěvek poskytnout, do tohoto limitu nezapočítávaly. Dle komentáře J. Dědiče¹¹³ se takové plnění se do limitu započítává, protože jinak by byl společník, který příplatek poskytnul dobrovolně, značně znevýhodněn. Podle mého názoru je prozatím třeba se držet tohoto výkladu.

Sporným se taktéž může jevit, zda lze příplatkovou povinnost ukládat opakovaně, tedy zda je možno ji uložit do 50% základního kapitálu např. v roce 2008 a znovu v roce 2009 atd. K. Eliáš¹¹⁴ soudí, že vzhledem k dikci normy (*uložit a přispět*) a k tvrdým sankčním důsledkům porušení této povinnosti je třeba takový výklad zákona odmítnout. Opačně argumentuje T. Dvořák¹¹⁵, podle kterého účast na společnosti s ručením omezeným (toliko dobrovolná) je spojena s jistými riziky, se kterými musí společník počítat, a tedy by se případné sankční důsledky neměly považovat za důvod odmítnutí výkladu, který umožňuje uložit příplatkovou povinnost opakovaně. Druhý argument T. Dvořáka pak vychází

¹¹⁰ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář, díl 2, Polygon, Praha 2002, s. 1076

¹¹¹ Bělohlávek, A.: Režim příplatkové povinnosti, Obchodní právo, 2005, č. 11, s. 2

¹¹² Bělohlávek, A.: Režim příplatkové povinnosti, Obchodní právo č. 11, 2005, s. 3

¹¹³ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář, díl 2, Polygon, Praha 2002, s. 1078

¹¹⁴ Eliáš, K.: Společnost s ručením omezeným, Praha, Prospektum, 1997, s. 116

¹¹⁵ Dvořák, T.: Společnost s ručením omezeným, Praha, ASPI, 2005, s. 190

z pravidla, že neznalost zákona neomlouvá, a tedy že každý se může seznámit s právní úpravou předem, včetně rizik s ní spjatých, a rozhodnout se, zda je ochoten je snášet, či nikoliv. Tento svůj argument poněkud zmírňuje tvrzením, že případům, kdy by důsledné lpění na tomto mohlo vést k neodůvodněné tvrdosti nebo nespravedlivé újmě, lze čelit s využitím pravidel o dobrých mravech a zákazu výkonu práva, které je v rozporu s poctivým obchodním stykem, popř. též podle předpisů o zákazu zneužití hlasů (§ 56a obch. z.). S tímto postojem nesouhlasím. Domnívám se, že tam, kde zákonodárce zvolil takovou dikci zákona, která je nejednoznačná a která tedy umožňuje vícery výklad, nelze argumentovat tímto způsobem. Spíše je třeba posoudit účel zákona. Ačkoli již dnes v zákoně chybí ustanovení o účelovém použití příplatků, nelze podle mého názoru chápat možnost valné hromady uložit příplatkovou povinnost jako otevřené dveře neomezeně častému navyšování prostředků mimo základní kapitál.

Zákon výslovně neřeší, jak se celková vrácená částka rozděluje mezi společníky. Avšak z principu rovnosti práv a povinností společníků lze dovodit, že se tato částka rozděluje podle toho, jak se podíleli na příspěvcích, tedy v poměru výše jejich vkladů do základního kapitálu, ledaže určitý společník poskytl dobrovolně vyšší příspěvek než ostatní společníci (podle § 121 odst. 2 obch. z.). Pak se vrací příspěvek v poměru podle výše poskytnutých příspěvků.¹¹⁶

Z odstavce čtvrtého ustanovení § 121 obch. z. vyplývá, že společnost může příplatky vrátit společníkům, ale pouze tehdy, pokud převyšují ztráty společnosti. V tom rozsahu, v jakém společnost příplatky vrátí, může uložit povinnost znova, i když již byla původně dosažena jejich zákonem stanovená hranice.

U příplatkové povinnosti neplatí ze zákona zákaz možnosti započtení a zákaz zproštění společníka této povinnosti. Avšak jak k této problematice dodává komentář J. Dědiče¹¹⁷, k prominutí tohoto dluhu by bylo třeba zrušit rozhodnutí valné hromady o uložení příplatkové povinnosti, jinak by jednatel zodpovídal společnosti za tím vzniklou škodu.

Zákon nestanoví lhůtu pro splnění příplatkové povinnosti. Lze však mít za to, že ji může stanovit společenská smlouva nebo zakladatelská listina, popř. rozhodnutí valné hromady, jímž s příplatkovou povinností ukládá.¹¹⁸ Pokud nebude lhůta pro plnění stanovena, pak se zřejmě uplatní úprava obsažená v ustanovení § 340 odst. 2 obch. z., podle níž by byl

¹¹⁶ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář, díl 2, Polygon, Praha 2002, s. 1080

¹¹⁷ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář, díl 2, Polygon, Praha 2002, s. 1076

¹¹⁸ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář, díl 2, Polygon, Praha 2002, s. 1076

společník povinen poskytnout plnění bez zbytečného odkladu poté, co o to byl společností požádán.

Pokud společník uložený příplatek nezplatí, může jej společnost vyloučit způsobem a za podmínek zákonem stanovených pro vyloučení společníka při prodlení se splácením vkladu (v tzv. kadučním řízení).

Splácení vkladu lze vymáhat i soudní cestou. K podání návrhu je oprávněna společnost (tzn. návrh nemohou svým jménem podat společníci, neboť ustanovení § 131a obch. z. nelze použít).

V případě prodlení společníka se zaplacením příplatku není zákonem stanovena povinnost platit úrok z prodlení, avšak z § 261 odst. 3 písm. a) a § 369 odst. 1 obch. z. vyplývá, že lze úrok z prodlení, resp. jeho výši stanovit ve společenské smlouvě, a jestliže není takto určena, může se společnost domáhat úroku z prodlení ve výši určené nařízením vlády č. 142/1994 Sb.¹¹⁹ Povinnost platit úrok z prodlení přechází na nabyvatele obchodního podílu.

Stejně tak může společenská smlouva pro případ prodlení se zaplacením příplatku stanovit smluvní pokutu. Na nabyvatele obchodního podílu závazek zaplatit naběhlou smluvní pokutu nepřechází.

Krom toho je společnost oprávněna požadovat náhradu škody, která jí byla prodlením společníka způsobena dle ustanovení § 367 obch. z. Zde se pak uplatní obecná ustanovení o náhradě škody podle § 373 a následujících obch. z. Avšak společnost bude mít právo na náhradu škody způsobenou prodlením se splněním příplatkové povinnosti jen tedy, není-li kryta úrokem z prodlení nebo smluvní pokutou, ledaže společenská smlouva stanovila možnost souběhu náhrady škody spolu s úrokem z prodlení nebo smluvní pokutou.¹²⁰ Povinnost k náhradě škody je osobním závazkem a nepřechází na nabyvatele obchodního podílu.¹²¹

4. Povinnost převzít uvolněný vklad

Tato povinnost vyplývá z ustanovení § 113 odst. 6 obch. z. Společníci mají povinnost převzít za zákonem stanovených podmínek obchodní podíl společníka, jehož účast ve

¹¹⁹ výše úroku odpovídá ročně výši repo sazby stanovené Českou národní bankou, zvýšené o sedm procentních bodů, přičemž tuto sazbu určuje Česká národní banka každých šest měsíců

¹²⁰ Bělohávek, A., Režim příplatkové povinnosti společníků, Obchodní právo č. 11, 2005

¹²¹ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář, díl 2, Polygon, Praha 2002, s. 1077

společnosti byla ukončena bez právního nástupce. Tuto povinnost mají společníci v poměru jejich obchodních podílů, rozhodne-li o tom takto valná hromada.

Ke splnění této povinnosti není třeba dalšího úkonu společníka. K přechodu „uvolněného“ podílu dochází účinností usnesení valné hromady o převzetí všemi zbývajících společníky, přičemž k přijetí takového usnesení stačí prostá většina hlasů přítomných společníků a musí o něm být pořízen notářský zápis (jak vyplývá z ustanovení § 141 odst. 1 obch. z.)

Z výše uvedeného vyplývá, že poměr obchodních podílů společníků se nemění, pouze se zvyšuje jejich vklad do základního kapitálu.

Účinností usnesení valné hromady o převzetí „uvolněného“ podílu zbývajících společníky se rovněž mění společenská smlouva. Jednatelé společnosti jsou povinni vyhotovit nové úplné znění společenské smlouvy a založit je do sbírky listin rejstříkového soudu.¹²²

5. Povinnost přispět na vytvoření rezervního fondu

Podle zákonné úpravy je možné vytvoření rezervního fondu při vzniku společnosti, respektive při zvýšení základního kapitálu, avšak nikoli povinné. Rezervní fond je tvořen příspěvkem společníků nad výši vkladu, popřípadě nad emisní ážio. Právním základem této povinnosti je ustanovení § 67 odst. 2 obch. z.

Při situaci, kdy mají být příplatky na vytvoření rezervního fondu poskytnuty při zvýšení základního kapitálu, bude třeba přistoupit ke změně společenské smlouvy.¹²³

Diskutabilní je, zda výše příspěvků jednotlivých společníků musí odpovídat poměru jejich vkladů do společnosti či poměru jejich obchodních podílů či zda mohou být stanoveny nezávisle na obou. M. Bartošíková a I. Štenglová¹²⁴ se domnívají, že vzhledem k tomu, že v tomto případě obchodní zákoník výslovně neumožňuje založit nerovné postavení společníků ve společnosti (stejně jak to činí v případě stanovení výše obchodních podílů v ustanovení § 114 odst. 1 obch. z.), lze dovozovat za použití zásady rovného zacházení se všemi společníky, že při stanovení příspěvků bude třeba vycházet z poměru vkladů společníků.

¹²² Bartošíková, M., Štenglová, I.: Společnost s ručením omezeným, 2. vydání, C.H.Beck, Praha, 2006, s. 162

¹²³ shodně též Bartošíková, M.: Štenglová, I., Společnost s ručením omezeným, 2. vydání, C.H.Beck, Praha, 2006, s. 166

¹²⁴ Bartošíková, M.: Štenglová, I., Společnost s ručením omezeným, 2. vydání, C.H.Beck, Praha, 2006, s. 166

Osobně se však přikláním k argumentaci zásadou smluvní volnosti a domněnce, že nestanoví-li zákon poměrné rozdělení příspěvků mezi společníky, jak to činí u příplatků podle ustanovení § 121 obch. z., nemusí příspěvky odpovídat hodnotě vkladů.¹²⁵

Rozhodne-li společenská smlouva o zřízení rezervního fondu dříve, než si společnost pro jeho zřízení vytvoří vlastní zdroje, bude poskytnutí potřebného příspěvku povinností společníků. Pokud společník tuto povinnost poruší a příspěvek neposkytne, je v tomto případě možná žaloba společnosti na vyloučení společníka soudem či soudní vymáhání příspěvku.

Nestanoví-li společenská smlouva lhůtu pro splacení příspěvků, použije se obecné ustanovení § 340 obch. z., tedy společnost může požadovat splacení ihned, respektive po nabytí účinnosti rozhodnutí o zvýšení základního kapitálu. Výši úroku z případného prodlení splacení příspěvku může stanovit společenská smlouva, nestanoví-li ji, použije se ustanovení § 369 odst. 1 obch. z., tj. výše úroků z prodlení určena předpisy občanského práva.

Při převodu obchodního podílu povinnost zaplatit příspěvek přechází na nabyvatele, přičemž dle § 115 odst. 3 převodce ručí za splnění této povinnosti.

Právní režim rezervního fondu pak upravuje § 124 obch. z.

6. Povinnost zaplatit emisní ážio

Pojem emisní ážio zákon nedefinuje. V teorii se obecně definuje jako rozdíl mezi výší vkladu společníka (respektive budoucího společníka) do základního kapitálu a hodnotou majetku, kterou poskytuje společnosti za nabytí nebo zvýšení podílu na společnosti.¹²⁶

V praxi totiž často společnost požaduje za nabytí obchodního podílu (ať již při založení společnosti či, což je častější případ, při zvýšení základního kapitálu), více, než odpovídá hodnotě upsaného vkladu.

Z ustanovení § 109 odst. 3 a 163a odst. 3 obch. z. plyne, že rozdíl mezi hodnotou předmětu nepeněžitěho vkladu a hodnotou, kterou se započítává na vklad společníka, se považuje za emisní ážio, pokud společenská smlouva nebo zakladatelská listina, případně stanovy či usnesení valné hromady nestanovují, že tento rozdíl nebo jeho část je společnost povinna vyplatit vkladateli nebo že jde o tvorbu rezervního fondu.

¹²⁵ Dědič, J.: Společnost s ručením omezeným z právního a účetního pohledu, Polygon, 1999, s. 251

¹²⁶ Dědič, J.: Společnost s ručením omezeným z právního a účetního pohledu, Polygon, 1999, s. 97

Podle § 111 odst. 1 obch. z. musí být celé emisní ážio splaceno před podáním návrhu na zápis společnosti do obchodního rejstříku. Oproti tomu pro splacení emisního ážia na zvýšení základního kapitálu obchodní zákoník lhůtu nestanoví.

Při převodu obchodního podílu se opět uplatní ustanovení § 115 odst. 3 obch. z., tedy povinnost splatit emisní ážio přechází při převodu obchodního podílu na nabyvatele a převodce za splacení obchodního podílu ručí.

Je-li společník v prodlení se splacením emisního ážia, platí to stejné, co bylo vyjádřeno u povinnosti přispět na vytvoření rezervního fondu.

7. Povinnost osobní účasti na společnosti

Obchodní zákoník neukládá výslovně společníkům povinnost osobně se podílet na „podnikatelské činnosti“ společnosti. Tuto povinnost však může založit společenská smlouva, která přitom i přesně specifikovat, jakou činnost bude který společník ve společnosti vykonávat.¹²⁷ Stejně tak zprostit společníka této povinnosti lze pouze příslušnou změnu společenské smlouvy.

Porušení povinnosti osobní účasti na společnosti stanovené společenskou smlouvou může vést k vyloučení společníka ze společnosti, a to rozhodnutím soudu podle § 149 obch. z., nikdy však rozhodnutím valné hromady.

Faktická či právní nemožnost vykonávat činnost, kterou společníkovi ukládá společenská smlouva, může být za podmínek stanovených zákonem důvodem ke zrušení účasti společníka ve společnosti soudem podle ustanovení § 148 odst. 1 obch. z.

Na výkon jiné činnosti než té, která vyplývá z funkce jednatele (či dozorčí rady), mohou společníci uzavřít se společností též pracovní smlouvu.

Zákon se dotýká této povinnosti také v případě dědice společníka, kterému tuto povinnost ukládala společenská smlouva, a to v ustanovení § 116 odst. 2 obch. z. tak, že jej této povinnosti zprošťuje za předpokladu, že se dědic domáhá zrušení své účasti ve společnosti soudem.

8. Zákaz konkurence

Na společníky se dle ustanovení § 136 odst. 3 obch. z. může vztahovat též zákaz konkurence. Oproti jednatelům však může společenská smlouva zákaz konkurence nejen

¹²⁷ Bartošíková, M., Štenglová, I.: Společnost s ručením omezeným, 2. vydání, C.H.Beck, Praha, 2006, s. 165

rozšířit nad rámec uvedený v § 136 odst. 1 obch. z., může však také jeho rozsah zúžit. Mlčí-li společenská smlouva o zákazu konkurence, pak po společníky žádný neplatí.

Porušení zákazu konkurence může být důvodem pro vyloučení společníka ze společnosti podle § 149 obch. z. Podmínkou tohoto je faktické porušení tohoto zákazu, pouhý úmysl či příprava tu nepostačuje.¹²⁸

9. Povinnost loajality

9.1. Obecné úvahy

J. Pokorná¹²⁹ mezi povinnosti společníka spjaté s jeho právem účastnit se na správě a řízení společnosti řadí povinnost uchovávat v tajnosti informace důležité pro podnikání společnosti (nejen informace, které by popř. mohly být chápány jako obchodní tajemství ve smyslu § 17 obch. z., ale i další informace důležité právě jen z hlediska podnikání konkrétní společnosti, a které by mohly společnost v konkurenci poškodit), dbát vždy o zájmy společnosti a při rozhodování dávat přednost právě těmto zájmům před zájmy vlastními, nepoškozovat vlastním jednáním zájmy společnosti.

I když tyto povinnosti obchodní zákoník explicitně neupravuje, lze je odvodit z právní povahy obchodní společnosti jako společenství zakládané ke společnému dosahování určitého účelu a konečně i z ustanovení § 265 obch. z. o zásadách poctivého obchodního styku.¹³⁰

Právní věda i judikatura v Německu a Rakousku dlouhodobě přikládá povinnosti loajality společníka nemalý význam, v Německu je judikována od sedmdesátých let minulého století a rakouská judikatura na tento vývoj přirozeně rovněž reagovala.¹³¹

Bývá různě definována, avšak význam je tentýž. V nejširším slova smyslu jde o povinnost každého společníka chránit zájmy společnosti a nepoškozovat ji žádným svým jednáním.¹³²

Komentář H. Roweddera a Ch. Schmidt-Leitthoffa¹³³ povinnost loajality odvozuje ze zákonné povinnosti podporovat společnost a z příkazu brát při svém jednání ohled na

¹²⁸ Dvořák, T.: Společnost s ručením omezeným, Praha, ASPI, 2005, s. 198

¹²⁹ Pokorná, J.: Subjekty obchodního práva – vybrané problémy, Carolinum, 1997, s. 173

¹³⁰ Eliáš, K., Bartošíková M., Pokorná, J. a kol.: Kurs obchodního práva (Právnícké osoby jako podnikatelé), C.H.Beck, Praha, 2005, s. 185

¹³¹ Z rakouské judikatury např. rozhodnutí OGH (Oberste Gerichtshof) z 22.11.1988, publikované v časopise Juristische Blätter, 1989, s. 253, rozhodnutí OGH z 24.3.1992, Juristische Blätter, 1992, s. 597 – 599, rozhodnutí OGH z 11.4.1989, Wirtschaftliche Blätter, 1989, s. 222, z německé judikatury např. rozhodnutí BGH (Bundesgerichtshof) z 5.6.1975, ITT-Fall, BGHZ (Sbírka rozhodnutí soudu v civilních věcech), Band 65, s. 15

¹³² Harrer, F.: Haftungsprobleme bei der GmbH, Orac, Wien, 1990, s. 137

¹³³ Rowedder, H., Schmit-Leitthoff, Ch.: GmbHG Kommentar, 4. Auflage, Verlag Franz Valen, München, 2002, s. 452

společnost.¹³⁴ Tentýž komentář připomíná, že existence povinnosti loajality není podmíněna ani jejím vyjádřením ve stanovách, neboť vyplývá bezprostředně z institutu „společenství“ jako takového, respektive z možnosti vlivu či ovlivňování chodu věci, která náleží členům takového společenství.¹³⁵

9.2. *Obsah povinnosti loajality*

Obsah této povinnosti a její „intenzita“ závisí na struktuře té oné konkrétní společnosti,¹³⁶ na její velikosti, na vlivu konkrétních společníků na společnost nebo například i na délce trvání členství společníka ve společnosti.¹³⁷

Povinnost loajality (či „věrnosti“, jak je výstižně pojmenována v německy psané literatuře – „Treupflicht“) je obecným pravidlem chování, které platí pro společníky při výkonu jejich práv a při ovlivňování ostatních společníků, a stanoví hranice právu spolupůsobit, které přísluší společníkům v záležitostech, které se týkají společnosti.¹³⁸

V německé a rakouské literatuře bývá rozlišováno mezi povinností loajality vůči společnosti a povinností loajality vůči ostatním společníkům.

Pokud jde o prvně uvedený aspekt této povinnosti, obsahově znamená například to, že dojde-li ke střetu zájmů společníka a zájmů společnosti, vždy musí mít bezvýjimečně přednost zájem společnosti. Povede-li porušení povinnosti loajality k poškození majetku společnosti, zakládá tato skutečnost nároky společnosti vůči společníkovi, tedy společnost se dostává vůči takovému společníkovi do postavení věřitele.¹³⁹ Společníci jsou povinni sledovat účel, pro který společnost založili.

Lze sem řadit rovněž povinnost vykonávat své hlasovací právo v některých důležitých případech, jako jsou záležitosti týkající se účetní závěrky, ustavení a odvolání členů orgánů společnosti, zejména pak jednatele, či při změně stanov. Jde o významné skutečnosti týkající se existence společnosti a vyhýbání se výkonu hlasovacího práva či neodůvodněné zdržování by rovněž mohlo být porušením povinnosti loajality vůči společnosti.

¹³⁴ § 705 a § 242 BGB (Bürgerliches Gesetzbuch – kodex občanského práva v Německu)

¹³⁵ Rowedder, H., Schmit-Leithoff, Ch.: Gesetz betreffend die Gesellschaft mit beschränkter Haftung, Kommentar, 4. Auflage, Verlag Franz Valen, München, 2002, s. 453

¹³⁶ Lutter, M., Hommelhoff, P., Bayer, W.: GmbH-Gesetz, Kommentar, 16. Auflage, Verlag Otto Schmidt, Köln, 2004, s. 348

¹³⁷ Michalski, L.: Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaft mit beschränkter Haftung, Band I, Verlag C.H. Beck, München, 2002, s. 1160

¹³⁸ Rowedder, H., Schmit-Leithoff, Ch.: Gesetz betreffend die Gesellschaft mit beschränkter Haftung, Kommentar, 4. Auflage, Verlag Franz Valen, München, 2002, s. 453

¹³⁹ Harrer, F.: Haftungsprobleme bei der GmbH, Orac, Wien, 1990, s. 138

Pokud jde o povinnost loajality vůči ostatním společníkům, komentář M. Luttera¹⁴⁰ dovozuje, že většinoví společníci (respektive společníci s „větším vlivem“) mohou do práv ostatních společníků zasáhnout jen za předpokladů, že taková opatření jsou nezbytně nutná, vhodná z hlediska dosažení cíle sledovaným společností a přiměřená, tj. společníci mají být takovými opatřeními co nejméně zatíženi.

Jediný společník může být povinen vůči ostatním společníkům ke spolupůsobení; taková povinnost se ovšem vztahuje také na menšinové společníky při výkonu jejich práv (jinými slovy je tím vyjádřen zákaz zneužití tzv. blokační menšiny při hlasování).¹⁴¹ Společník musí brát ohledy na zájmy ostatních společníků.

Aspekty povinnosti loajality mají odraz v návrhu nového občanského zákoníku, kde se v části týkající se společností stanoví, že činy pro společnost škodlivé jsou společníku zakázány, v dalším ustanovení pak že společník nesmí bez svolení ostatních společníků podniknout jednání k vlastnímu či cizímu prospěchu, které má vzhledem ke společnému účelu konkurenční povahu.¹⁴² Důvodová zpráva upřesňuje, že jednání pro společnost škodlivé je zejména jednání konkurenční povahy a jednání zbavující společnost majetku nebo tento majetek poškozující.

Povinnost loajality vnímám nejen jako „rovnocennou“ s ostatními povinnostmi společníků, které pro ně vyplývají ze zákona a ze stanov, ale dokonce jako povinnost tvořící rámec ostatních společnickových práv a povinností, jako základní pravidlo chování. Tomu by měly odpovídat také sankce, včetně povinnosti k náhradě škody společníkem, který by v takovém případě ručil veškerým svým soukromým majetkem, až po možnost vyloučení společníka ze společnosti.

¹⁴⁰ Lutter, M., Hommelhoff, P., Bayer, W.: GmbH-Gesetz, Kommentar, 16. Auflage, Verlag Otto Schmidt, Köln, 2004, s. 348

¹⁴¹ Lutter, M., Hommelhoff, P., Bayer, W.: GmbH-Gesetz, Kommentar, 16. Auflage, Verlag Otto Schmidt, Köln, 2004, s. 348

¹⁴² § 2441 a § 2442 odst. 1 paragrafového znění návrhu občanského zákoníku

Kapitola IV - Několik poznámek k návrhu obchodního zákona

Obchodní zákoník neustále prochází řadou dílčích změn, jejichž výsledkem je až příliš rozsáhlá a formalizovaná úprava. Vysoký počet přímých novel obchodního zákoníku však není dán jen změnami společenských podmínek, ale také nezbytnou potřebou harmonizovat naše právo s právem Evropských společenství.

V současné době je připravován věcný záměr nového obchodního zákona. Vychází z jednoty soukromého práva a univerzálnosti a subsidiarity občanského zákoníku. Zaměřuje se na tu právní problematiku, která se zásadně nedotýká oblastí upravených občanským právem. Konečně se tak prolamuje snaha o zachování svébytnosti obchodního práva, která má tradici v odvětvovém vnímání práva.

Vítám skutečnost, že věcný záměr předpokládá úplné zrušení stávajícího obchodního zákoníku a jeho nahrazení novým zákonem. S ohledem na rozsáhlost připravovaných změn v soukromém právu vůbec to považuji za nejlepší zvolené řešení.

Pokud jde o právo obchodních společností, je navrhovaná úprava převzata ze stávajícího obchodního zákoníku s dílčími úpravami.

Mezi tyto dílčí úpravy patří také tyto:

- ❖ Do nového obchodního zákona nebude převzata část obecných ustanovení o obchodních společnostech, zejména ustanovení o likvidaci obchodních společností. Tu obecně upraví ustanovení občanského zákoníku o likvidaci právnických osob.
- ❖ Výčet obchodních společností bude převzat a rozšířen o komanditní společnost na akcie.
- ❖ Dojde ke zrovnoprávnění kapitálových společností coby forem podnikání v tom smyslu, že bude připuštěno jejich založení jednou osobu, jak právnickou, tak i fyzickou.
- ❖ Pojetí společnosti s ručením omezením zůstane zachováno. Stávající horní hranice pro maximální počet společníků však bude odstraněna, také proto, že se administrativní uzpůsobení společnosti s ručením omezeným pro malé a střední podniky v praxi minul účinkem.¹⁴³
- ❖ Pokud jde o konstrukci práv a povinností společníků, zůstane zachována. Podíl a dispozice s ním budou upraveny obecně v rámci úpravy společných otázek obchodních společností, v úpravě společnosti s ručením omezeným bude upraveno pouze dědění obchodního podílu.

¹⁴³ Zpráva Ministerstva spravedlnosti, zveřejněná na webových stránkách ministerstva na adrese <http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=381&d=11551>

Dochází k přemístění řady institutů do obecné části úpravy, jež by měla navazovat na ještě obecnější úpravu právnických osob v občanském zákoníku.¹⁴⁴

Pojetí občanského zákoníku jako obecného kodexu soukromého práva¹⁴⁵ a snaha o potlačení dalšího rozvoje samostatných soukromoprávních zákonných úprav (včetně obchodního zákona) povede dle mého názoru ke zpřehlednění systému soukromého práva, usnadnění aplikace práva a posílení právní jistoty.

Návrhy občanského zákoníku a obchodního zákona se jeví jako díla, které se jistě stanou našimi důstojnými zástupci na poli moderních evropských soukromoprávních zákoníků.

¹⁴⁴ Tato koncepce s sebou ovšem přináší i jistá rizika. Např. k trendu sbližování společnosti s ručením omezeným a akciové společnosti nebo k některým problémům souvisejícím s transpozicí evropských směrnic a k dalším otázkám blíže Dědič, J., Čech, P.: K některým otázkám úpravy obchodních společností v obchodním zákonu, Právní rozhledy, 2003, č. 7, s. 336 - 340

¹⁴⁵ Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku

Závěr

Zákonné úpravě společnosti s ručením omezeným v obchodním zákoníku bývá vytýkáno, že je příliš formální a komplikovaná, a v mnohých případech je možné dát těmto kritickým hlasům zapravdu. Avšak přesto je třeba ji považovat za úpravu, která v praxi dobře slouží svému účelu. O tom svědčí i úmysl tvůrců budoucího obchodního zákona stávající úpravu pouze s dílčími odchylkami převzít.

Je více než žádoucí, aby zákonodárce pružně reagoval na vliv evropského zákonodárství, projevujícího se v právu obchodních společností. Na druhou stranu není třeba omezení plynoucí z evropských směrnic „dobrovolně“ rozšiřovat i na oblasti, kde to není nutné (tak, jak to zákonodárce učinil v případě druhé směrnice o obchodních společnostech, a tedy rozšířil povinnosti vztahující se na akciovou společnost i na společnost s ručením omezeným). Úprava společnosti s ručením omezením (a obchodních společností obecně) musí být konkurenceschopná minimálně v evropském měřítku, neměla by být zbytečně formální tam, kde je omezení dispozičních oprávnění nevhodné, avšak práva a povinnosti společníků by zároveň měly být formulovány tak, aby za žádných okolností nebyla dotčena právní jistota společníků a třetích osob.

De lege ferenda by bylo vhodné věnovat pozornost případům, kdy se hlavní výhoda formy této obchodní společnosti, tj. omezené ručení společníků, obrací proti věřitelům, respektive situacím, kdy společník formy společnosti s ručením omezeným zneužije, aby se zbavil odpovědnosti za své závazky. Judikatura musí odlišovat případy podnikatelského neúspěchu společnosti, která nebyla schopná dostát svým závazkům z důvodů, které mají původ v tržních podmínkách, pokud společnost nepodstupovala nepřiměřená rizika, od případů, kdy jde o zneužití právní formy, prostřednictvím kterého se chce společník zprostit odpovědnosti vůči věřitelům. Je třeba, aby soud v takových případech dovedl osobní odpovědnost společníka a postihнул osobní majetek společníka tak, jak k tomu dochází v Německu, Rakousku a dalších zemích.

Zvláštní důraz je třeba klást také na povinnost loajality společníka vůči ostatním společníkům a společnosti jako takové. Také v těch případech porušení loajality, jejichž následkem je vznik majetkové újmy společnosti, by měl být společník přiveden k osobní odpovědnosti.

Soud musí při rozhodování vzniklých konfliktů respektovat zejména smysl a účel zákona. Jedině tak lze zamezit pokusům společníků o hledání si cest, jak zákon nenápadně obejít, a jedině tak lze chránit jejich oprávněné zájmy, jakož i oprávněné zájmy třetích osob.

SEZNAM LITERATURY

- Bartošíková, M., Štenglová, I.*: Společnost s ručením omezeným, 2. vydání, C.H.Beck, Praha, 2006
- Bělohlávek, A.*: Režim příplatkové povinnosti, *Obchodní právo*, 2005, č.11, s. 2
- Dědič, J., Čech, P.*: K některým otázkám úpravy obchodních společností v obchodním zákonu, *Právní rozhledy*, 2003, č. 7, s. 336 - 340
- Dědič, J., Čech, P.*: Znovu zákazu řetězení společností s ručením omezeným, *Právní rozhledy*, 2005, č. 20, s. 747 - 749
- Dědič, J. a kol.*: Obchodní zákoník. Komentář, díl 2, Polygon, Praha, 2002
- Dědič, J. a Kunešová – Skálová, J.*: Společnost s ručením omezeným z účetního a právního pohledu, Polygon, Praha, 1999
- Dvořák, T.*: Společnost s ručením omezeným, Praha, ASPI, 2005
- Eliáš, K.*: Společnost s ručením omezeným, Praha, Prospektum, 1997
- Eliáš, K., Bartošíková, M., Pokorná, J. a kol.*: Kurs obchodního práva (Právnícké osoby jako podnikatelé), C.H.Beck, Praha, 2005
- Harrer, F.*: Haftungsprobleme bei der GmbH, Orac, Wien, 1990
- Kordač, Z.*: Je společník v s.r.o. „uvězněn“ navěky?, www.epravo.cz, 13.3.2007
- Lutter, M., Hommelhoff, P., Bayer, W.*: GmbH-Gesetz, Kommentar, 16. Auflage, Verlag Otto Schmidt, Köln, 2004, s. 348
- Michalski, L.*: Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaft mit beschränkter Haftung, Band I, Verlag C.H. Beck, München, 2002
- Müller-Freienfels, W.*: Zur Lehre vom sogenannten „Durchgriff“ bei juristischen Personen im Privatrecht, *Archiv für die zivilistische Praxis*, 1957, s. 522
- Pelikánová, I.*: Komentář k obchodnímu zákoníku (2. vydání), Linde, a.s., Praha 1998, 3. díl
- Pokorná, J.*: Několik úvah o předkupním právu k obchodnímu podílu ve společnosti s ručením omezeným, *Právo a podnikání*, 1994, č.11, s. 11-15
- Pokorná, J.*: Subjekty obchodního práva – vybrané problémy, Carolinum, 1997
- Rowedder, H., Schmit-Leithoff, Ch.*: Gesetz betreffend die Gesellschaft mit beschränkter Haftung, Kommentar, 4. Auflage, Verlag Franz Valen, München, 2002
- Rychlý, T.*: Zákaz řetězení společností s ručením omezeným a (extra)teritoriální působnost obchodního zákoníku, *Právní rozhledy*, 2005, č. 6, s. 211 – 214

- Serick, R.*: Rechtsform und Relität juristischer Personen, 2. Auflage, Mohr-Siebeck, Tübingen, 1980
- Šim, T.*: Vklad spoluvlastnického podílu do společnosti s ručením omezeným z hlediska vzniku předkupního práva zbylých spoluvlastníků, www.epravo.cz, 1.12.2006
- Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.*: Obchodní zákoník – komentář, 11. vydání, Praha, C.H.Beck, 2006
- Wiedeman, H.*: Gesellschaftsrecht I, München, C.H.Beck, 1980

ZDROJE JUDIKATURY

- Sbírka judikatury, 1998, č.12, s. 275
- Soudní rozhledy, 2002, č.10, s. 360
- Soudní rozhledy, 2003, č.10, s. 350
- Právní rozhledy, 1995, č. 12, s. 496
- Právní rozhledy, 2000, č. 5, s. 228
- www.nsoud.cz/rozhod.php